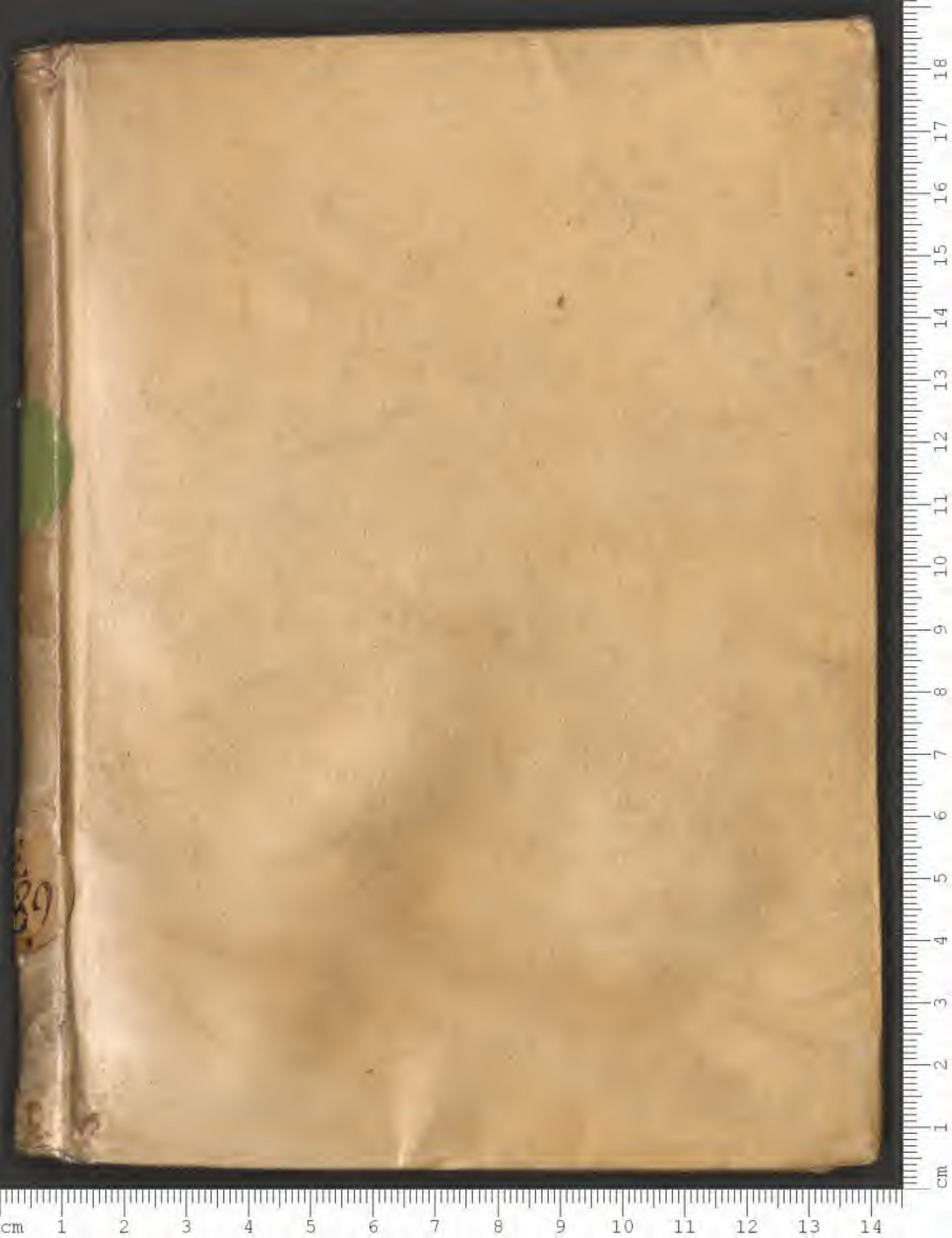

E
102

~~15~~
E. 789.

Ex Bibliothecâ
quam 16000. Voll. constantem
huic Abbatia S Genovesæ Paris.
Testamento legavit Car. Mauriti.
LE TELLIER Archiep. Remensis.
Obiit anno 1710.

~~1212~~

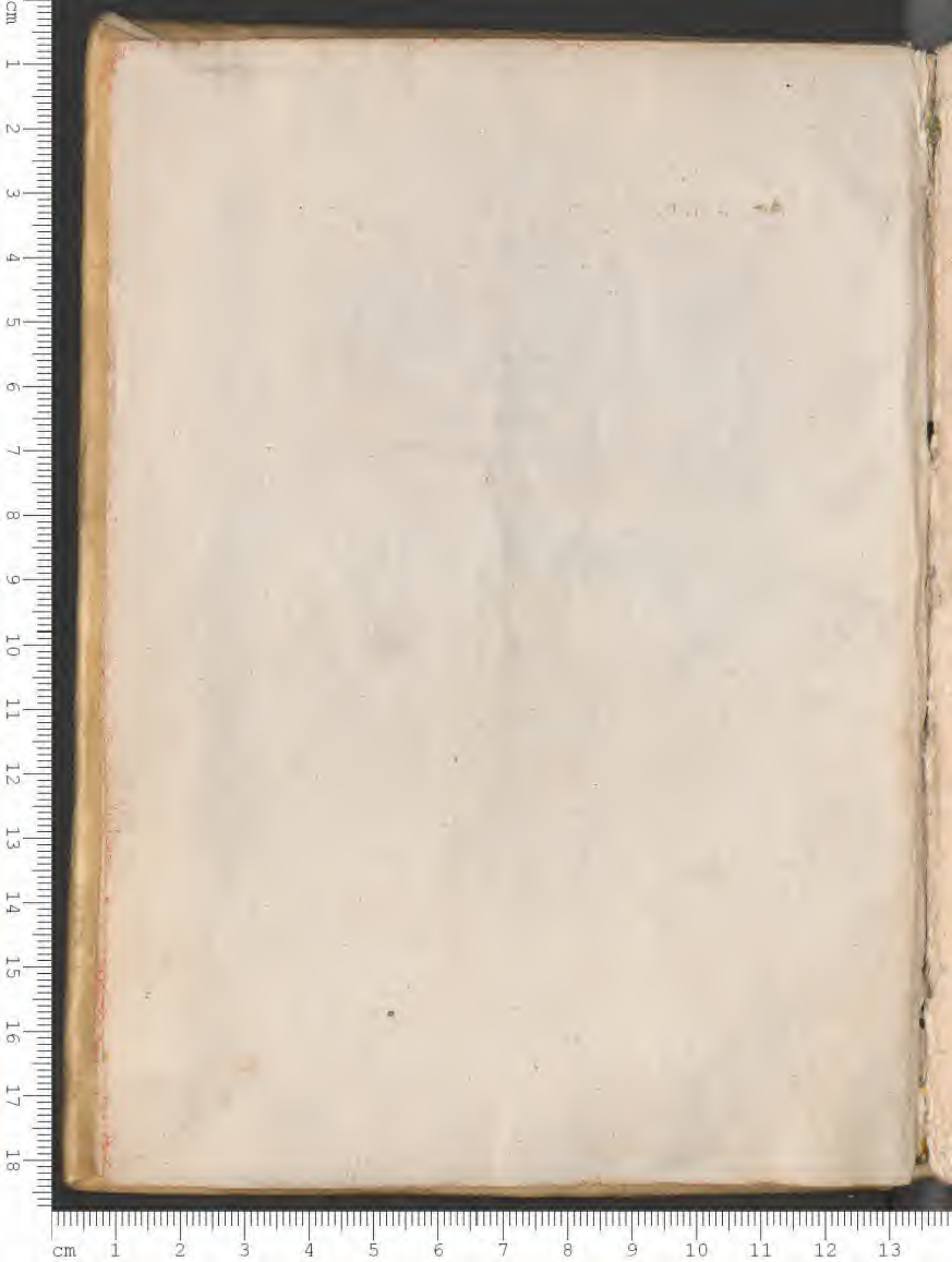
~~—~~

~~—~~

~~C 30.~~

~~E 1212~~

Incipit liber synodalis episcopatus et diocesis cenomani
correctus anno dñi millesimo. cccc°. lxxxiij°.

At ex libris s. m. y. universis partibus - 2732.

De dñica precedente synod sacerdotes qui non habent
capellanos in suis parochiis diligēter inquirāt publi
ce in ecclesia si qui sint infirmi in parochia & feria sub
sequenti siue anteq̃ iter arripiāt eos visitent. etiam non requi
siti. et faciant quidq̃d necesse fuerit ad salutē animarū. procurā
tes nichilominus visitationē eorū quā facere solent p̃ capellas
nos vicinos in aliis remanētes ecclesiis. **C**um synodus esti
ualis semper habeat celebrari die iouis que propine sequitur
penthecostem. Et similiter hyemalis die iouis post festū beati
luce euangeliste. precipitur sacerdotibus sub pena decem libra
rum turoñ. Ut predictis diebus et temporibus: oēs veniant ad
synodum maxime curam aīarum habentes. Et si inevitabili
necessitate detenti fuerint: mittant capellanū suum aut cleri
cum loco sui. Et in eundo et redeūdo honeste ambulent. et ho
nesta querant hospicia ac in eis circūspecte se habeant ne status
clericorum vertat̃ in opprobriū populo et contēptū. Et qui ex
causa remanserit: eam decano. et decanus episcopo studeat nū
ciare. **P**recipitur aut̃ sacerdotibus sub pena suspensionis q̃
a tēpore pulsationis synodi omni occasione postposita ieiunē
et induti suppelliciiis et stolis cū libro synodali maiore ecclesi
am vel locū synodi intrare festinēt. Ceteri autem personatum
habentes vel vicariā suppelliciiis tantum. **E**t abbates capis
sericteis sint induti.

Incipit prima pars

De trinitate. de incarnatione. de sacramentis scilicet de bap
tismo cum suis particulis. de confirmatione. de penitentia cum
suis particulis. de sacramento altaris cum suis particulis. de co
njugio cum suis particulis. de extrema unctione. de ordinibus
Ne venalia prostituantur ecclesie sacramenta. de septem. **D**icte
ctis capitalibus. de sobrietate. de ieiuniis. de feriis

De trinitate

At

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

In fide trinitatis et incarnationis. et septē sacramentis
et septem operibus mīe. que septē Vitiis capitalibus
opponuntur populū tam maiore q̄ minore sacerdotes stude-
ant informare diligenter. De trinitate tenentur docere ad mi-
nus q̄ pater et filius et spūs sanctus sunt tres persone. et ille
tres persone sunt vnus deus. et vna persona non est alia. Di-
catur autē sepe laicis Vt circa istum Vel alios fidei articulos
Vel circa sacramenta non querant rationē Vel quomodo Vel
quare ita sit. quia tanta est subtilitas fidei q̄ illa que subsunt
fidei non possunt intellectu comprehendī. nec expedit. qz fides
non habet meritum cui humana ratio prebet experimentum.
Credant igitur oīa firmiter sine hesitatione quecūqz fides ca-
tholica asserit q̄uis non intelligant. maiorem fidē adhibētes
testibus fidei q̄ oculis carnis qui possūt decipi. Testes fidei
sunt apostoli martires confessores et Virgines quorum pluri-
mi pro testimonio fidei diuersis cruciatibus sūt afflictī sed p-
bati inuenti sunt quia et in Vita eorum et postea propter corū
merita diuina potētia. mortuos suscitauit. cecos illuminauit
contractos erexit. et infirmos sanauit. **D**eus autē est substā-
tia spiritalis. tam ineffabilis suauitatis tam inestimabilis
pulcritudinis Vt angeli qui septuplo solē sua Vincunt pulc-
ritudine iugiter desiderant in eum incessanter prospicere.

De incarnatione dñi nostri iesu christi.

Circa fidē incarnationis docere debent presbiteri et ma-
gister infirmos quādo cōmunicāt dei filiū. pro redemp-
tione generis hūani carnē assūpsisse ī btā maria Virgine de
carne eiusdem Virginis. nō hūana sed sancti spiritus operatio-
ne. et qui prius erat deus tantū. factus est in ea Verus homo
manens de cetero in eadem persona Verus homo et Verus de-
us. Et eundem de Virgine natū esse. manente integra Virgini-
tate In cōceptione partu et natiuitate. Vñ propheta. Descen-
det sicut pluuia in vellus. Pluuia enim descēdens in vellus
Vel extracta a vellere. illud non corrūpit. sed mūdī facit. Et
eundē consputū. alapis cesum. flagellatum. et multipliciter

irrisum. in cruce mortem vilissimam sustinuisse eundemq; in
anima ad inferos descendisse. Et animas sanctorum ibide des-
centas educeret et in corpore in sepulcro iacuisse et eundem in
eadem carne glorificata tertia die a mortuis resurrexisse. per
quem et nos omnes in carne quam gerimus resurgemus boni
in carne glorificata. mali autē in carne corrupta. Unde aposto-
lus. omnes quide resurgemus sed non omnes immutabimur.
Et eundem quadagesimo die ad celos ascēdisse. Et quinquā-
gesimo die spiritum sanctum apostolis sicut predixerat misis-
se. Eundemq; venturum ad iudicium et redditurum unicui-
q; scdm opera sua bonis vitam eternam. malis autē ignem
eternum qui preparatus est dyabolo et angelis eius.

De Baptismo.

De baptismo docere debent presbyteri q; in sacramento
baptismi consistit salus omnium. In susceptione bap-
tismi consistit salus puerorum. quia sine baptismo non saluā-
tur. quia non habent usum liberi arbitrii. In proposito et ar-
denti voluntate suscipiendi illud ad hoc laborando quantuz
in se est sine susceptione saluari possūt adulti. Baptismus cū
omni reuerentia et honore celebretur et cum magna caute-
la. maxime in distincta prolatione verborum in quibus vir-
tus sacramenti consistit scilicet. Ego baptizo te in nomine pa-
tris ⁊ filii et spiritus sancti amen. Et in romatio suo sub hac
forma doceant frēpter presbyteri laicos debere pueros bap-
tizare. etiam patrem et matrem pueri in summa necessitate. Lai-
ci tamen puero nomē nō imponant. Forma autem verborum
predicta ab eo qui baptizat integre ordinata. continue sine iter-
positōe aliqua proferatur. Interrogetur autē laicus qui pue-
rum baptizauerit diligenter a sacerdote quid dixerit quid fece-
rit. et si inuenerit eum distincto modo et debito baptizasse al-
lato puero ad fores ecclesie nomen ei imponatur ⁊ suppleatur
id quod deest. s. pabulum salis benedicti et aurium linitio cum
salina. exorcismi tñ nō dicantur sup puerū. sup fontes aut oīa fi-
ant q; solēt fieri sola immersione excepta. Si vero dubiū fuerit

in qua forma Verborū puer fuerit baptisatus tūc faciat sacerdos oīa dū tūc immergēs dicat. Si tu nō es baptisatus. Ego baptiso te. in nōie pātis ⁊ c. Et istud. si ideo apponit ne baptisamus q̄ semel recipi debet tūc videat aliquaten⁹ iterari qd ⁊ de sacramēto cōfirmatōis tenendū est ⁊ docendū. Ad eleuanduz Vero puer de sacro fonte: tres paterni tantum recipiantur.

De confirmatione

De cōfirmatōe doceāt sacerdotes q̄ si digne recipiat in ea recipit spūs sanct⁹ in bono cōfirmās eū qui recipit et roborās cōtra dyabolū et pctā. Ieiuni debēt esse qui recipiunt. Et si adulti sūt debēt cōteri de pctis et ea cōfiteri si tps hnt vel postea q̄ cito poterūt. aliter enī indigne suscipiūt si prius erāt in mortali. Sacerdotes aut sciētes ep̄m venturū ad dedicationē ecclesiarū vel cimiteriorū circa se vsqz ad duas leugas moneāt pplm suū diligēt et iā per hospicia singulorū si opus fuerit vt cōueniāt oēs corā ep̄o ad audiendū sermones maxie q̄ cōsilio ep̄i indigēt. Et cōfirmandi bandellos secū deferāt latos. mūdos. et satis lōgos. ip̄i Vero p̄bri Veniant cum populo cruce p̄cedente et tunc nō celebrēt nisi celebrēt summo mane.

De penitentia

De penitētia q̄ consistit in cōtritione. confessione. et satisfactione doceāt sacerdotes. q̄ sicut puero nō est salus sine baptismo. ita adulto q̄ fedus baptismi violauit nō est salus sine penitētia ad min⁹ cōtritiōis. In pposito Vero et ardētī Volūtate cōfessionis et satisfactionis saluari possūt adulti. sed q̄ Vera peitētia liberat hoīez a dyabolo. mūdificat a pctō. et reconfiliat Deo: precipitur q̄ sacerdotes ep̄o vel penitentiarius suis saltē semel in anno cōfiteāt. pmittit tamē ep̄s q̄ possint iterū sacerdotibus aliis cōfiteri. Clerici anteq̄ ordines recipiant ep̄o vel p̄nariis discretis confiteantur ne forte pro simplicitate confessoris irretiti irregularitate ordinentur.

Theodorus. Sacerdos autem quilibet si inebrietur per ignorantia septē dies peniteat in pane et aqua si per negligētiā. p̄b. dies peniteat. Si per cōtēptum. pl. dies peniteat Si

Diacon⁹. xxx. dies peiteat. reliq̃ clerici ministri iuxta ordinē su
um iudicio sacerdotē peniteāt. **W**eda. Si q̃s vero ea die qua
eucharistiā sūpsit p̃ voracitatē Vel ebrietatē Vomitu fecerit
gravi⁹ puniat̃. **T**heodor⁹. Si q̃s in euāgelio Vel psalterio
Vel rebus aliis. furta Vel dep̃dita inquirē presūpserit. xl. dies
peniteat. **E**x cōsilio generali. Doceat̃ maxie ante quadra-
gesimā q̃ois vtriusq; sex⁹ fidelis postq̃ ad ānos discretionis
puenerit a p̃cipio quadagesime Vel etiā ante. om̃a pctā sua
fideliter et integre cōfiteat̃ saltē semel in āno p̃prio sacerdoti
et iniūctā sibi penitētiā studeat p̃ virib⁹. adimplere. Si quis
aut̃ alieno sacerdoti iusta de causa voluerit confiteri peccata
licētiā prius postulet et obtineat a p̃prio sacerdote. Cū aliter
ille nō possit eū absoluerē Vel ligare. Sacerdos autē sit cau-
tus et discretus Vt more periti medici sup̃infūdat Vinum et
oleū Vulnerib⁹ sauciati diligēter inq̃rens et pctōis circumstā-
tias et peccati.

De cōfessione et p̃nia laicorum
Ad audiēdā cōfessionē eminētē locū eligāt sacerdotes
Vt cōuenientē possint videri nec in locis absconditis ex-
tra ecclesiā recipiāt cōfessiones. Nec diaconis cōmittāt cōfessio-
nes aliquorū laicorū. nec etiā puulorū. In cōfessione habeat sa-
cerdos Vultū humilē. et oculos in terrā nec indiscrete Vel fre-
q̃tius respiciat faciē cōfitentis. maxime mulieris. et patiēter
audiat que dixerit in spū lenitatis et ei pro posse suo pluribus
modis psuadeat Vt cōfiteatur integre. nude. Vere. et aperte. et
ei dicat aliter non Valere. **I**n cōfessione caueāt sacerdotes
sibi ne inquirant nomina p̃sonarū cū quibus peccauerūt confi-
tentes. sed circūstantias t̃m que p̃nt aggrauare pctm̃. **C**aue-
ant sacerdotes omnino ne Verbo aut signo aut alio quouis mo-
do p̃dant aliquaten⁹ pctōrē. sed si prudētiori consilio indigue-
rint id absq; Vlla expressione persone caute inquirant: quoni-
am qui peccatum in penitentiali iudicio sibi detectum presūp-
serit reuelare eum non solum a sacerdotali officio decreuim⁹
deponendum Verū etiam ad agendam perpetuam penitentiā
in arto monasterio detrudendum

A tti

Item ex consilio generali.

Quia per experientiam certam didiscimus pro fornicatione vel etiam maioribus peccatis fere nullam vel minimam penitentiam penitentibus iniungi a sacerdotibus negligenteribus vel ignorantibus canonica instituta. Precipimus quod sacerdotes studeant inquirere diligenter et peccata visitata et visitatas circumstantias peccati, maxime gule superbie et cupiditatis quibus genus humanum corrumpitur frequentius et sedatur.

De vicio gule

Vicium autem gule in excessu circa potum et cibum attenditur quod maxime fit in quinque. Inquiratur igitur a penitente. Vtrum aliquando excessum fecerit querendo cibos nimium sumptuosos vel nimium delicatos sicut dicitur ues qui epulabatur quotidie splendide, et iudei qui carnes in deserto concupierunt. Item Vtrum peccauerit nimia ciborum etiam bibulorum sumptione sicut sodomites quorum peccatum fuit ex abundantia panis. Item Vtrum sumendo cum nimia auaritia sicut esau. Item Vtrum eum nimio apparatu sicut filii hely. Item Vtrum ante horam sicut ionathas, quod si fecerit: moneatur a talibus abstinere, et ut curare contraria contrariis studeat diligenter. hi siquidem fuerunt satellites nabuzardan qui interpretatur princeps coquorum qui hierusalem id est fideliem animam penitus destruxerunt. Beda. Inquirat Vtrum penitens aliquando ebrius fuerit, et si per ebrietatem vomitum fecerit: tres dies penitere debet sine carnibus vino et camisia. Si autem sine vomitu fuerit ebrius pro singulis ebrietatibus que turbant statum mentis solent aliquid etiam periti in iure iniungere singula ad minus, id est iunia in pane et aqua etiam priuatis personis. Beda. Si quis per nequitiam alium inebriauerit, per dies peniteat, quod si ex consuetudine habeat, a coitione priuetur donec digne peniteat et emendare promittat. Qui cogit hominem ut inebrietur, humanitatis gratia acerrime pugnare vel corrigat, vel septem dies peniteat.

De peccato luxurie.

Circa peccatum luxurie querat' Vtruz penitēs accesserit
ad pstantes mulieres. siue Viduas siue alias et quera
tur numer' illaruz cū quibus peccauit. si nesciat numer. saltē
estimationē dicat quā credit. **Q**uerat' etiā de vicibus et quā
to tpe in pctō mansit. et quo loco. scilicet Vel nō sacro
puta in ecclesia Vel cimiterio. **D**e psona. Vtrū sacerdos. Vel
Dyaconus Vel subdiacon' Vel monachus. **D**e tpe. Vtrum in
solēnitatibus pcpuis qd si fecerit honestū videt' ut in Vigiliis
festoruz que violauit ieiunet oībus diebus vite sue in pane et
aqua Vel saltem redimat cōpetenter. **D**e consilio meldensi
Si solutus laicus cū soluta cōcubuerit tres annos peniteat
scdm canonum rigorē. scda et quarta. et septa feria cibus ieiun
nando cōibus. Si cū Vidua: quattuor ānos. Sed qz fragilitas
nri tps. tanti rigoris nō patit' disciplinā huiusmōi penā cōmu
tent Vel tempent sacerdotes in oīonib' elemosinis Vel aliis sa
tisfactionib' qū et put viderint expedire. Et quanto sepius et
negligentius ea peccata cōmiserit. tanto maius tempus adda
tur. Et modus penitētie scdm hoc moderamen intelligatur in
omnibus penitentis pro quocūqz crimine iponendis. **D**e psta
tibus penitenti periculum ostēdat'. sūt enī forte coniugate Vel
moniales Vel a parentibus eorum cognite. et sepius sepius se
supponit per qd ad eas accēdētes incurrūt sepius morbu sepie
Si aliquis ad tales accesserit maxie ignota: tutū est ei infli
gere penā pro adulterio imponēdā. **D**e adulterio. Queratur
Vtrū ad cōiugatas accesserit cū quot. quomodo. quo loco. quo
tpe. **E**p cōsilio nānetensi. Si coniugatus solutā cognouerit
ille septē ānis peniteat q sedus coniugū violauit. Et illa scda
et quarta et septa feria ieiunet. habito moderamē prenotato.
Si aut cōiugat' cōiugatā cognouerit cū cōstet maius eē pecca
tū maior ei penitētia iniūgat'. **D**e defloratōe Virgīnū.
Querat' de Virgīnib' defloratis. quot aut deflorauit tot debet
maritare si pōt Vel alias paupes mulieres loco earz Vel saltē
illas corruptas si indigeāt sustētare Vel ingressuz religionis eis
si voluerit procurare. Inūcta nichilomin' penitētia penitēti q

pro simplici fornicatione superius est anotata. Sin autē quia
viam aperuit eis ad peccandum, timeat q̄ omnibus peccatis
que ille per carnis lubricum perpetrabunt communicabit

De sanctimonialibus. Queratur Vtrum cum sanctimo-
nialib⁹ peccauerit et eo modo vt supra. quod si fecerit ad ep̄m
transmittat. **De incestu spirituali.** Mulierem que a proprio
sacerdote vel ab alio q̄ eius cōfessionem audiuit. Vel etiā bap-
tismauit: ppter enormitatē criminis maxie si scandalum inde fue-
rit: de reuim⁹ ad ep̄m esse mittendā. Sed volētes in hac parte
linguas detractorū cōpescere q̄ forte dixerāt nos id intūgere in
grauam et odiū sacerdotū: penā intūgendā volum⁹ sacerdoti-
bus declarare. **Femina soluta** que cū p̄e spirituali fornicata
fuerit: oīa derelinquat et res suas paup̄ibus tradat et cōuersa
in monasterio deo vsq; ad mortē seruiat. **Cū autē** prop̄ sca-
gilitatem sexus rigor ille nō valeat oīno obseruari: prouide-
ant sacerdotes quibus tales cōfesse sūt. vt vno correctionis
oleū discrete mīe cōiūgentes sic temperent penitētiā ne immen-
sitate pōderis penitēs obruatur. Neq; pro relaxatione indebi-
ta igni purgatorio crudelissime reliquat. **Nobis autē** videtur
tutuz esse vt tales q̄ diu dixerint arte debeant p̄nē subiaccere
Si autē coniugata fuerit grauius est peccatum et graui⁹ puni-
endū. Nisi iugum matrimonii impediat

De incestu naturali et legali

Incestus est cōsanguineorū vel affiniū vel sacerdotū
vel religiosorū coitus. Queratur Vtrū ad cōsanguineas
suas accesserit vel vxores cōsanguineorū suorū vel ad cognatas
ab eis et i quo gradu proprio videlz vel remoto et de aliis vt
supra. Et tales ad episcopum debent mitti. **Item queratur** si
mulierē indebito modo cognouerit. Et si querat penitēs quo
mō: non respōdeat sacerdos. Et si dicat sic queratur. quomodo
et quotiens etc. **Item queratur** si in puerperio. si tempore
menstruorum que lege prohibentur mulierem cognouerit. Est
enim periculum corporale patris et matris scilicet periculum
elefantie menstruorum tempore commisceri. Est et prolis pe-

riculum. quia ex corrupto semine corruptus nascitur fetus. et
fere semper ut asserunt phisici Vel gibbosus Vel contractus Vel
huiusmodi. **¶** Ex romano consilio. Si quis in puerperio cum
muliere concubuerit decem dies peniteat in pane et aqua. Ea-
dem penitentia potest ei iniungi quod modo indebito opere sua utitur
in vase etiam naturali. Eadem penitentia potest ei iniungi
qui scienter ad mulierem menstruatam accedit. **¶** Mulier vero
si viro volenti accedere ad eam non reuelauerit morbum su-
um eandem penitentiam subeat. Et si reuelauerit et vir nichilo-
minus accesserit ad eam: mulier minus est in culpa. **¶** Item
queratur si ad mulierem pregnantem accesserit. et utrum mu-
lier cognita abortiuum fecerit. et tunc si ob istam causam eue-
nerit ad episcopum transmittatur. **¶** Item queratur. si cum mu-
lieribus tantum peccauit. si dicat cum alio se peccasse: queratur
cum qua re. De aliis circumstantiis ut supra.

De pollutione nocturna.

¶ Queratur. utrum dormiendo aliquando ei contigerit pollutio quod si
ex ebrietate Vel precedenti cogitatione illicita euenerit: magis
est timendum.

De peccato molliciei.

¶ Queratur utrum pollutio ei contigerit etiam vigilando per se
solum. si dixerit sic. queratur utrum placuerit ei. Et si hoc: que-
ratur utrum aliquid fecerit per quod huiusmodi pollutio com-
pleretur. Si dicat sic: queratur quid fecerit et quomodo. Cum
autem peccatum molliciei adulterium vincat. consulimus ut
cum septem penitentia singulis septimanis singule discipline
intungantur.

¶ Item queratur. utrum mulierem non suam lasciuie aspeperit
concupiuit. tractauit osculatus sit. Nam secundum canones. Si quis
lingua lasciuus fuerit: triuana ei penitentia iniungatur. Si quis
obtrectauerit pectus puellae Vel turpitudinem. si laicus sit. tres
dies peniteat. si clericus quique. si monachus aut sacerdos a diuino
officio suspensus viginti dies peccet. Scriptum est enim. neque teti-
geris. neque obtrectaueris pectus Vel turpitudinem fratris. **¶** Item

queratur Vtrum aliquā pro aliquo sollicitauit Vel peccato alio
cui⁹ consensit. consilium auxilium Vel consensum imp^oderit
Vtrum conjugatam Vel aliam. Vtrum pro coniugato Vel alio
et quomodo et quando Vt supra. **S**ollicitatores mulierū
pro alio siue consentientes peccato aliorū scdm q^o magis Vel
minus peccauerit pugniantur. et quandoq³ nō minus peccāt
q^o illi qui peccatum operantur

Quomodo monendi sūt pctōres cōtra pctm carnis
Contra peccatum carnis solent moneri pctōres sic Vt
dicat eis sacerdos. frater labora et cogita vitare ma-
lam societatem. et oportunitatem peccandi quod est vitare
loca et personas cum quibus Vel per quas peccare possumus
Vel solemus. car aise fait le larron

De sortilegiis.

Queratur Vtrum sortilegia fecerit de sacramentis eccle-
sie. Vel demonibus immolans. Vel demonia inuocās
que si fecerit ad episcopum mittatur. si precantauerit ad fasti-
num. Vel qualescunq³ precantationes fecerit. excepto simbo-
lis et oratione dominica Vel alia oratione auctētica et qui cā-
tat et cui cantatur tres quadragessimas peniteat

**De cupiditate quomodo et quibus
facienda est restitutio.**

Queratur a penitente Vtrum habuit rem alienam intur-
ste. Videlicet per furtum. rapinā. Usuram. et si sic hoc
caueat sacerdos ne nussas Vel elemosinas pro restitutione in-
iungat. Est enim regula q^o Vero domino facienda est restituti-
o. si de facili possit inueniri ad h^o Vt raptor Vel fur possit absol-
ui: mortuo Vel non inuento domino restituendum est p^oimi-
oribus agnatis et Vponi quod iustum fuerit Vel filius Vel pa-
tri Vel matri Vel illis precipue qui constituti sunt heredes te-
stamenti si qui sunt Vel eis qui ab intestato succedunt. Si Ve-
ro Verus dñs est incertus Vel non possit inueniri cui debeat re-
stitui tūc demū ad consiliū eccle^{ie} erogāda sūt. p^o illis q^o ius in
rebus male habitis habuerūt. qd^o a sūr de iuentis faciendū est.

Non enim sufficit circa male habita restitutio sola: sed condigna debet iniungi penitentia pro peccato. Quando certus est dominus Verus. et inuentus est. iniungendum est leso. Ut ei si potest satisfaciatur immediate si audeat reuelare. Sin autem mediante sacerdote Vel alio bono viro neminem nominante: Vel compenset leso per seruitia que Vel per quaecumque poterit animo restituendi. Si vero graue sit dampnum. et leso non possit soluere: debet veniam petere personaliter a damificato si audeat. alioquin hoc faciat aliquo bono viro mediante neminem noante et ipse satisfaciatur ieiuniis et orationibus et corporalibus disciplinis. habens in proposito quod omnia restituet si ad fortunam venerit pinguiorem.

De eo qui alieno damno consentit.

Queratur Vtrum alieno damno consensit Vel simplicitate Vel negligentia non impediens ledentes cum posset. Vel ledendum non premuniens. quod si fecerit distinguendum est quia si consenserit tantum: non videtur teneri ad restitutionem damni: sed ad satisfactionem penitentiae pro negligentia. Inducit tamen lesoem prout poterit ad satisfaciendum leso. Si vero praebuit consilium Vel auxilium Vel favorem in damnum alterius Vel partem habuit damni: tenetur restituere in solidum nisi quantum nouerit ab aliis esse solutum.

Item queratur Vtrum illi qui iniuste rem suam detinebat damnum intulerit. quod si fecerit si equale fuerit poterit sustineri de dolo tamen peniteat. si maius est quod superest reddat. **I**tem queratur Vtrum ille stupri causa habuit aliquid a coniugata. et si hoc marito reddat. si a persona religiosa ecclesie sue reddat. si ab ancilla de rebus domini sui ipsi domino est reddendum. Diligenter attendat sacerdos cuius officii sit penitens. nam si mercator est vendens Vel emens ad pondus et mensuram. prohibendus est ne habeat pondus falsum: Vel mensuram falsam et si habuerit Vel falso mensurauerit tenetur restituere si sciat quibus. **E**t similiter de omni male acquisito restitutio facienda est Ut dictum est Si antea nesciat quibus

pp̃t minucias multas satisfaciat ecclie vel ecclesiis quap̃ illos
credit esse parrochianos vel paup̃ibus. tñ ad cōsiliū. similiter de
aliis officiis faciendū est suo modo. ¶ Theodor⁹. Si q̃s p̃ neces
sitate furatus fuerit pecus vel cibaria per famē vel vestes
per nuditatem. tres ebdomadas peniteat. et si reddiderit nō co
gatur ieiunare. ¶ Theodorus. Si quis furtum capitale comis
miserit idest quadrupedia tulerit vel casas effregerit septē an
nos peniteat scdm̃ canones. et quod furatū est reddat. Si au
tem de minoribus senel aut bis furtum fecerit reddat quod
tulit. et unum annum peniteat

Quomodo familia Usurarii possit Vti
De rebus male acquisitis.

Dicendum est filiis feneratorū et omnium raptorum q̃
de huiusmodi reb⁹ artissime debēt viuē prout possūt et
reddere damnificatis etiam insc̃is dñis. et si eis pigrior for
tuna obuenerit reddere debēt etia⁹ de proprio quantū possunt
saltem quantum ad eos peruenit. Consulatur militibus qui
largas elemosinas et spontaneas faciunt Vestiendo paup̃es
res. ecclesie redditus cōferendo. q̃ sancti⁹ Videretur si damnis
ficatis daretur vel potius redderetur. ¶ Item queratur Vtrū
pro cupiditate aliquando peccauerit vel fidē violauerit. vel
ecclesiam vel cimiterium. q̃ si hoc fecerit ad episcopum mitta
tur.

De Ira

Queratur Vtrum ex ira alicui conuiciatus fuerit vel
enormiter deum vel sancta iurauerit vel aliquē oc
ciderit. vel causa damni alicui fuerit vel in tristitia
mentis inciderit que mortem operatur eternam vel aliquem
odio habuerit. quod si hoc fuerit moneatur diligenter Vt depo
nat rancorem et odium. debita vero vel querelam non tene
tur remittere. sed petere potest pacato animo coram iudice.
¶ Ex consilio rothomagen. Si quis per iram alium percus
serit et sanguinem effuderit: si laicus. pp̃ dies peniteat. ¶ Si

clericus triginta dies. Illi autem qui gradum habent subli-
miorem amplius pugnari debent. Diaconus sex menses. pres-
biter unum annum.

De inuidia

Queratur utrum per inuidiam doleat vel doluerit de
stilitate propin-: vel de ei⁹ infortunio letus fuerit
utrum per inuidiam alicui detraxerit et maxime ei
qui preest. Si quis autem detraxerit ei qui preest: septem dies
peniteat

De superbia:

Queratur utrum per superbiam super alios mente vel
corpore vel corde se eleuauerit. Et si sic proponatur ei
euangelium. qui maior est vestrum fiat sicut minor et quan-
tum maior es humilia te in omnibus

De accidia

Queratur utrum penitens accidiosus fuerit in his que
pertinent ad salutem idest negligens et in deuotus et
talis teneat illam sententiam: maledictus homo qui opus dei
agit negligenter

De penitentia. q^d sit portabilis et discreta

Sacerdos debet esse sollicitus ut penitenti onus impor-
tabile non imponat. licet penitens recipere sit paratus.
sed sic penitentiam temperet. ut a studio cessare non cogatur
scolaris. a fabrica faber. ab agro agriculator. vel alius laborio-
sus. ab opere licito et competenti. nec a cura domus seu fami-
lie ut eis providere non possit nec cursor a cursu ut sequi do-
minum non possit. Item nec pro peccato occulto penitenti-
am publicam iniungat. nec peccatores occultos faciat publi-
ce penitere.

De compensatione penitentiary

Sciendum est q^d omnibus qui ex iusta causa videntur
non posse sine magno grauamine frequenter in ardua dieta te-
nere p^{oss}unt redemptioes vel recompensatioes adhiberi p^{er} orones p^{er}

elemosinas. Vel per abstinentiam a carnibus Vel piscibus per
disciplinas Vel huiusmodi scdm statum personarum. Vel a Vi
no. Vel in quadagesimalibus cibis. Propter Viam autem pe
reginationis facilius q̄ propter aliud relaxatio est indulgen
da Vel commutatio. similiter & propter societatem non tamē
quālibet. sed si accedat aliqs ad mensā alienā Vel alius ad su
am cui se debeat conformare. et hoc si sine graui damno Vel
scandalo nequiverit euitare. Vel pro solennitate diei si diuinis
interfuerit obsequiis. **C**ōsulimus et monemus ne sacerdotes
missas iniungat penitentibus: sed Vt cupiditatis notā fugiat
In hac parte fructum qui ex tali iniūctione solet sacerdotib;
peruenire: consulat pauperibus erogari.

De cōfessione et penitentia infirmorum

Ad infirmis in mortis articulo constitutis pia est in
quirenda peccatorum confessio non penitentia iniun
genda. Est autem eis intimandum Vt conterantur et dolcant
de peccatis suis Vniuersis et singulis non tamen timore pene
quam peccando meruerunt sed quia deum patrem et creatore
et redemptorem suum offendere presumpserunt. Inducantur
tamen infirmi Vt acerbitates egritudinis quas sustinet qua
si flagella pū p̄is q̄ diu ei placuerit cum gaudio tolerare sa
borent. Si autem conualuerint statim ad sacerdotem accedā
Vt tunc eis penitentia competens iniungatur.

Qui mittendi sunt ad episcopum;

Sacerdotes in confessione maiora maioribus reseruantes
mittant ad episcopum penitentes de homicidio de pū
rio seu fide mentita. **I**tem de iniunctione manuum in parē
tes. siue clericos Vel quoscunq; religiosos. **I**tem de incēdio
de symonia. de litterarū falsitate. de incestu tam naturali q̄
legali et spiritali. Videlicet qui consanguineā suam cogno
uit. Vel cōsanguineā Vxoris. Vel cōsanguinei Vxorē et qui co
gnouit filiam spūalem scilicet filiolā Vel cuius confessionem
audiuit. **I**tem de lapsu carnis cū masculis. **I**tem de lap
su carnis cum brutis. Item de lapsu carnis cum monialibus

Item de Violatione cimiteriorum Vel ecclesiarum. **I**tem de
hesi. Item de scismate. Item de sortilegiis factis de sacramentis
ecclesie. et omnes etiam qui ad hoc consilium Vel auxilium impē
derūt. **I**tem mittandi sunt ad episcopum qui abortiuus co
eundo Vel alio modo facere presūperunt et qui ad hoc consili
um Vel auxilium impēderunt. **I**tem clerici qui furtū com
miserūt. **I**tem clerici q̄ quocūq; modo irregulares facti sūt
sicut qui bis se permiserunt baptisari Vel qui interfuerunt.
Item qui sine prima tonsura aliquam ordinem susceperunt.
Item qui in suscipiendis ordinibus saltum fecerunt **I**tem
qui quacūq; causa per se Vel alium homicidiū ppetrauerūt
Vel iudicio sanguinis interfuerunt et qui auctoritatē. cōsiliū.
auxilium. Vel consensum in aliquo prebuerūt. Unde mors ho
minis Vel membrorum mutilatio sequeretur siue occasio fuerūt
aliqua sine causa. **I**tem qui litteras scribit dictat aut legit aut
aliquod adminiculū prestat Vt aliquis mutiletur Vel occida
tur. **I**tem clerici seu presbyteri qui in suspensione Vel excom
municatōe promoti fuerūt Vel celebrauerūt **I**tem sacerdos
seu minister cuius negligentia aliquid circa sacramenta alta
ris inhonestū quocūq; modo euenerit ad cōsiliū ep̄i mita
tur. **Q**uia quidem presbyteri quos conscie reatus accusat ti
mentes q̄ si parochiani sui Vel ipsi fratribus predicatorum
Vel minorum confessi. fuerint petā fingentes mendaciter con
tra ipsos dicunt q̄ cōfessiones ipsorū confitentium detegere non
Verētur sub pena emende Vel alterius grauissime pene distri
ctius inhibemus ne dictos fratres super detectione cōfessionū
audeant infamare. **P**eccata notoria de quibus scandalum
in populo gñatur decano significant sacerdotes. et decanus ar
chidiacono Vel episcopo. nisi forte per eos sit sopita timentes
ne. penā incurrāt si p̄ alios ad ep̄m scandalum referatur.

De sacramento altaris

De sacramento altaris doceant sacerdotes. q̄ ex Virtu
te Verborum que dñs dixit in cena super panē et Vi
num. et ex Virtute ordinis sacerdotalis siue bonus siue mal⁹

Bi

sit sacerdos: cum debita materia. contingit q̄ post prolationē
verborum super panem et vinum cum intentione conficiendi
ubi erat prius purus panis est Verum corpus christi de Virgi
ne natum. in cruce passum: ad dexteram patris collocatū. im
passibile non quale fuit in Via sed glorificatum quale est i pa
tria. Et ubi erat prius purum Vinum est Verus sanguis chri
sti. qui de latere eius fluxit. sub utraqz tamen forma est tot⁹
christus. quia nec corpus est sine sanguine nec sāguis sine cor
pore. nec corpus sine anima nec uterqz sine diuinitate. Et hoc
sacramentum est cibus et refectio anime uiuentis per grati
am. et damnatio anime mortue in peccato. quia qui mandu
cat et bibit indigne: iudicium sibi manducat et bibit.

¶ Ut semel in die celebrare sufficiat Innocentiū papam:
Nullus audeat bis in die missam celebrare aut cum du
plici introitu nisi in magna necessitate scilicet corpo
re humano presente. In die solenni Vel quadagesimali et in
die pasche quibus casibus propter necessitatem bis poterit ce
lebrare. Celebraturus autem secundam missam Vinum per
fusionis non sumat. sed ministro bonas habenti conscientiam
conferat

¶ De his que circa sacramentū altaris sūt attendēda
Sacerdos Vel minister qui in altaris ministrat officio
diligenter attendat Ut ad conficiendam eucharistiam
ad missam et ad communicandum infirmos. formas panis q̄
pulcras q̄ decētes q̄ hoēstas poterit querē nō obmittat. ne p
deformitatem formarum infirmorum Vel aliorum deuotio mi
nuat. Attendat igit q̄ hostia sit itegra. et integrū habeat circu
lū. et q̄ Vinū nō sit acetosū. et q̄ aquā nō obmittat. Si autē
aquā omiserit. qñ auerterit apponat eā si fieri potest sine scā
dalo. Si vero p negligētiā euen. q̄ plecto canone et pacta con
secratōe corpis: nec Vinū nec aqua repiat i calice: debet statim
infūdi utraqz et hostia sic cōsecrata seorsū reuerēter obseruet
hostia aut noua sicut fieri solet añ calicē apponat. Et reinci
piat canon misse. ibi. scz Te igit. Post coionē vero prior hostia

ab ipso sacerdote sumat. **C**aveant sacerdotes ne panis vel Vinum remaneat super altare infra missam. propter ipsa que ab ipso sacerdote sunt consecranda. Et si quid forte remanserit. securius est. propter fatuam quorundam conscientiam: Ut ab ipso sacerdote sumatur. Vel ab alio mundo habente conscientiam. Vnde non est tutum hostiam eligere super pallam. quia posset ibi aliqua fractio remanere quam aliquis fatuus intelligeret consecratam. Quo ad illos autem qui sciunt consecrationem non fieri nisi comite intentione: non est de talibus dubitandum. Precipitur presbiteris quod quando incipiunt in canone missae. Qui praevident. tenentes hostiam non elevent eam: sed ante pectus suum teneant. donec dixerit. Hoc est enim corpus meum. Et tunc elevent eam deceter et eleuatam cantandiu teneant quod ab omnibus possit videri et tunc pulsetur eam pana. hoc autem dictum est ne purus panis adoretur a populo. si ante prolationem verborum hostia eleuetur. **P**ost talem vero sumptionem corporis et sanguinis domini: presbiter aliquantulum ab expuendo abstineat. et si abstinere non potest in loco mundo hoc fiat qui conculcari non possit.

De particulis circa altare.

Si quid de sanguine christi ceciderit super corporale sugenda est pars intincta et ipsius corporale panno aliquo mundo inuolutum pro reliquis est seruandum. Si super pallam vel aliud sacrum indumentum ceciderit: pars intincta sugatur et postea scindatur. et cōsuta aliquo panno mundo seruetur pro reliquis. Ita tamen quod super panem sedula consuatur continens. super hoc linteamine stilla cecidit sacramenti. Si super aliud ecclesie vestimentum ceciderit pars intincta prius scindatur et postea sugatur. et deinde comburatur. et cinis in sacrario reponatur. Si autem super lapidem lignum vel terram ceciderit lingenus tergendus et radendus est locus ille. et puluis in sacrario reponatur. Si autem de corpore christi super pallam vel aliquod aliud ornamentum ceciderit pars supra quam ceciderit ablutatur. et ablutio a sacerdote sumatur. Vel ab alio mundo conscientie. **S**i vero super terram lignum lapidem vel ceciderit locus radatur et puluis in sacrario reponatur.

Bernardus. Si musca Vel aranea Vel aliqñ tale in ipsuz
calicē ceciderit qđ Vix sine Vomitu et aliquando nō sine peri-
culo corporis sumi potest. sanguis sumatur et superfuso Vino
ipsū quod cecidit abluatur et ablutio a sacerdote sumatur Vel
ab alio bone cōscientie et postea id quod cecidit in sacrairio cō-
buratur quod si fides ipsa id quod ceciderit p̄piā sumere fece-
rit Deo gratias. **S**acerdos die octauo semper renouet eucha-
ristiam et aquam benedictam ne eorū vetustate aliqui ad in-
deuotionem moueri valeant aut horrorem. **E**x consilio sa-
teranensi inhibetur presbiteris ne hostias nō sacratas dent pue-
ris nisi loco panis benedicti die pasche, et tunc statim vtentur
pueri nec extra ecclesiam portent.

De communione pasche.

Doceant sacerdotes populum vt tales se exhibere procu-
rent qđ saltem die pasche digne communicare valeant
et communicent. Legitur enim in libro nūmerorū qđ si quis mū-
sus fuerit et non fecerit phase hoc est non communicauerit ani-
ma eius peribit de populo. et si hoc de mundo dicitur qui non
communicat multo fortius de immundo qui tamen propter im-
mundiciam suam abstinere debet qđ diu talis est, et nullatenus
communicare.

De communione infirmorum

In ecclesiis suis dicant sepe presbiteri vt p̄cito viderit
aliquem infirmari presbiterum incontinenti ad audiē-
dam infirmī confessionem et ad cōmunicandum aduocare pro-
curent nec expectent noctem ad vocandum presbiterū si de die
contigerit aliquem infirmari. Singuli sacerdotes singulos ha-
beant calices in quibus communicentur infirmī qui decori sint
et mundi ne inmunditia horrore inducat infirmo. sed potius in
eis deuotio infirmī excitetur. **I**tem si quid de corpe p̄pi in ore
infirmī remāserit Vel ex inde exierit qđ ab eo recipi nō possit
aliquā formā panis hñs ab ipso sacerdote cōuenienter debet
consumi Vel cōmunitū in calice cū modico Vino alicui habēti
bonā cōsciam dari. Si aut infirmus adeo fuerit coartatus qđ

sub magna forma corpus xpi nō possit recipere sub minima forma detur ei in calice cōmunitū. & cum modico vino insillēt in ore infirmī maxime si propter astantes de scandalo timeatur ne eis sine Viatico decedere videat infirmus. **¶** Idum autem videtur et tutū Vt quilibet sacerdos infirmū in extremis laborantem absoluat de oībus de quibus eum absoluerē potest. Item cum p̄bros ad cōmunicandum infirmos contigerit euocari. omni dilatione et occasione postposita ad eos accedant. & corpus xpi cum magna reuerentia et maturitate deferant in p̄i vide idonea bene clausa propter casum. nec ad hoc dyaconos mittant. ac eundo et redeundo septem psalmos penitenciales Vel saltē letaniā dicant. Moneant etiā parrochianos suos et diligenter inducant Vt cum p̄brū contigerit deferre corp⁹ xristi creatori suo cum manū iunctione et genuū flectione dū transit orantes deuotius studeant inclinare. Eis siquidē qui corde contrito presbiterum cum corpore christi deuote duxerit et reduxerit decem dies de condigna p̄niā misericorditer relaxamus et hoc volumus in ecclesia sepius publicari

¶ Ex consilio generali

Statutum est in consilio generali et districte iunctū medicis corpū. Vt cum eos ad infirmos vocari cōtingit ipsos ante oīa moneant & inducant q̄ medicos aduocent aīarum Vt postq̄ infirmo fuerit. de spiritali salute prouisū ad corporalis medicine remedium salubrius p̄cedatur. **¶** Si quis autē medicorū huius constitutionis trāsgressor extiterit tandiu ab ingressu ecclesie arceatur donec satisfecerit opetēter Ceterū autē cum aīa sit corpore multo preciosior. sub anathemate prohibet ne quis medicorū pro corporis salute aliud egro suadeat quod in anime periculum conuertatur.

¶ De sacramento coniugii

De sacramento coniugii doceant sacerdotes. q̄ omnis voluntaria seminis emissio est mortale peccatum. tam in mare q̄ in femina. nisi per legitimū matrimonium excuset sed fides habet coitum inter matrem et feminam legitimo ma

matrimonio excusari: si tamen modo debito misceantur

Quomodo fiunt sponsalia

Contrahenti matrimonio affectantes fidem licite dare possunt de matrimonio contrahendo si sancta ecclesia id poterit sustinere: hoc tamen non fiat sine presentia sacerdotis. Nunquam tamen consentiant contrahentes per Verba de presenti donec sint ante fores ecclesie: quando debet nuptialis benedictio celebrari. **E**xcommunicent presbyteri in ecclesiis illos qui bannis nondum factis per Verba de presenti ad inuicem consentiunt antequam debeat fieri benedictio nuptialis. Nisi expressu episcopi specialiter concedatur alicui et cum causa.

De consilio castigationis

Cum pluries inhibita fuerit ne persone matrimonium contrahentes consentiant per Verba de presenti antequam ad benedictionem nuptialem veniant ante portam ecclesie. et ex huiusmodi constitutionibus nullus aut rarus fructus hucusque petuenerit. statuimus quod tam persone sic contrahentes quam illi qui ad hoc consilium prestituerit vel auxilium reprobationis emendam soluere teneantur.

De bannis ex consilio generali.

Clandestina matrimonia penitus inhibemus prohibentes ne quis sacerdos talibus interesse presumat. Ac precipimus ut cum matrimonia fuerint contrahenda ea proponant presbyteri publice in ecclesiis competenter. videlicet per tres dies dominicos seu festivos sub pena excommunicationis. **I**ndicantes ut si qui sciuerint legitimum impedimentum exponere non differant vel omittant. **I**psi etiam presbyteri per se nichilominus inuestigent. utrum aliquod impedimentum obstat. **C**um autem probabilis apparuerit coniectura. vel dubitatio circa carnalem copulam contrahendam contractus impediatur expresse. donec per episcopum vel eius allocatos quid super hoc fieri debeat fuerit diffinitum. **C**eteri autem de

talibus nec cognoscere possint nec iudicare. Si quis vero clā
destina matrimonia inire presumpserit in gradu prohibito eti
am ignoranter de tali coniunctione suscepta proles proorsus il
legitima censeatur. de parentum ignorantia. nullam habitura
subsidiū cum illi taliter qtrahētes non expertes scientie sed
affectores ignorantie videantur. Pari modo proles illegitima
censeatur si ambo parentes impedimentum legitimum scien
tes preter omne interdictum. idest si bannis factis in facie ec
clesie contrahere presumpserunt. **Sane** parrochialis sacer
dos qui tales coniunctiones prohibitas impedire contēpserit.
aut quilibet presbiter etiam regularis qui eis presumpserit in
teresse. per trienniū ab officio suspendatur. grauius puniendus
si culpe qualitas postulauerit. Eis etiam qui clam postula
uerūt copulari licet in gradu concesso condigna penitentia in
iungatur.

De his qui impediunt matrimonium

Copulam carnalem impediunt consanguinitas et affini
tas: dispar cultus: publice honestatis iniusticia: votū
solemnē. coactio: error persone: error conditionis: minor etas. de
licti enormitas. compaternitas que tantum excludit sex per
sonas. compatrem videlicet. et comatrem. filiolum et filio
lam. fratrem et sororem spirituales. **Sciendum** tamen est
q in quito gradu consanguinitatis et affinitatis et supra pos
sunt modo licite matrimonialiter copulari. **Si quis** autem
ad impediendum legitimā copulam maliciosum impedinen
tum obiecerit canonicam non effugiet ultionem. **Semper**
prohibeant sacerdotes in nuptiis sub pena excommunicatōis
sortilegia fieri. Et ne alter coniugū ad religionem transeat
aut recipiatur nisi per episcopum

De concubinis.

Prohibeant sacerdotes ne laici teneāt publice concubinas
et qui post admonitionem trinā presumpserit retinere
B iiii

tam ipse quam ipsa per eiusdem loci presbiterum ab ingressu ecclesie arceantur
grauis puniendi per maiores si perseverauerint

De extrema unctione

De sacramento extreme unctionis doceant sacerdotes quod sicut dicit beatus iacobus per eam venialia dimittuntur et quicunque alleviatur infirmus quandoque etiam ad veram contritionem et eterni gaudii considerationem per eam incitatur. doceant sacerdotes, omnes hoc sacramentum debere recipere tam divites quam pauperes senes et iuvenes maxime postquam viginti annis compluerit. Et posse licite iterari sine periculo operis conjugalis quotienscumque infirmis metum mortis contigerit imminere. Quod cum fuerit requisitum, sacerdos sanctum oleum secum deferat honeste et cum reuerentia, istud mistret sacramentum.

De ordinibus

De sacramento ordinum doceant sacerdotes quod sacramentum eucaristie non conficitur quis nisi sacerdos, non confertur quis sacros ordines, nisi episcopus, et quod eam habent virtutem ordines quam ecclesia profitetur. Cum quater in anno regulariter habeant ordines celebrari scilicet in ieiuniis solenniter institutis, statuimus perpetua et preceptoria citatione, districteque precipimus ut omnes habentes parochialem ecclesiam quousque fuerit presbiter ad ordines saltem predictis temporibus veniant successive sequi presentem perdoneos et habiles cum effectu infra annum a tempore institutionis sub pena privationis beneficii ipso facto, cum de iure teneantur promoueri usque ad ordines presbiteratus inclusive. Item monemus omnes et singulos ecclesiarum rectores ut ipsi in suis ecclesiis residetiam faciant personalem put tenentem et iurauerunt in receptione cure animarum sibi commissae. Contrarium vero facientes nisi auctoritate apostolica, vel nostra fuerit super residetia non faciendam in dictis suis ecclesiis cum eis despectatur penas super hoc editas incurrere volumus ipso facto.

De venialia perstituantur, ecclesie sacramenta ex consilio generalis

Cum intantum pullulare nouerimus auariciam et viciu symonie ut quidam presbiteri ecclesie sacramenta vendere videantur confessionem videlicet eucharistiam benedictionem nuptialem sepulturam subditis denegando tacite vel expresse quousque super consuetudinem

bus parochialibus vel debitis aliis ad voluntatem eorum sibi fuerit
satisfacta sub pena magne emende districtius inhibemus ne cum
sacramenta inueniunt exhibenda ante sacramentorum ipsorum exhibitio
nem plenariam aliquis exigant a subiectis neque plegios petant. sed
cum ea gratis exhibuerint tunc iura parochialia et alia consue
ta debita licite petant et plegios accipiant ac pactiones faci
ant prout iustum fuerit et viderint expedire.

De septem vitiis capitalibus et de operibus misericordie.

Suadeant sacerdotes omnibus septem vitia principalia fugere
et plusquam mortem timere temporalem. que cum corpore solum iterum
dicta vitia corpore mittunt et animam in gehennam. Videlicet gulositatem
luxuriam. auariciam. accidiam. iram. inuidiam inanem gloriam suam super
biam. **S**uadeant etiam misericordie operibus inherere que sunt pascere esurien
tes. potare sitientes. nudos vestire. hospites suscipere. visitare in
firmos. consolari incarceratos. sepelire mortuos. Qui sicut testa
tur veritas in euangelio qui ista facere neglexerit venientes ad
iudicium audiet terribile vocem. Ite maledicti in ignem eternum. a
quo liberemur per dei filium amen. **Unde Versus**
Panem poscenti potum prebe sitienti
Nudatos operi. tecta vagis aperi
Vestis solamen: egros confer medicamen
Quo defunctus eget non tua cura neget.

De fugienda quadam prava consuetudine
iurandi piurandi et blasphemandi.

Detestabilem nonnullorum. qui deberent gloriari nomine
christiano consuetudinem et abusum peruersissimum loquen
di. iurandi. piurandi. et prothodolor quod deterius est blasphem
andi qui in nostra diocesi plurimum pullulauerunt qui quasi
falsi et infideles christiani in singulis suis modis loquendi de
um negant suae ut eorum verbis stantur deum renegant a
quo cuncta bona procedunt. et qui sua ineffabili maiestate re
cti censura iudicii celestia pariter et terrena disponit. Talisque
negatio non careat scrupulo heretice prauitatis. amputare radici
tus pro viribus nostris cupientes ad laudem ipsius dei et do

mini nostri iesu christi qui nos quotidie temporaliter et spiritu
aliter reficit. mandamus districteq; precipimus omnibus et sin
gulis ecclesiarum parrochialium rectoribus qtuus frequenter mo
neant populum maiorem et minimum. et maxime ribaldos et
veredarios qui morbo illo frequentius inuaduntur a iuramentis
huiusmodi periuriis. et blasphemis maxime penitus abstinere

De sobrietate et ieiunio laicorum

Doceant populum sacerdotes Verbo et exemplo sobrie
vivere. ab ebrietate et crapula abstinere. Inuitationes
ad potandum fuggere. firmiter iniungentes dñis tabernarū ne
in domibus suis vel locis circumadiacentibus Vicinorum suo
rum. Vel aliorum de eadem parrochia causa potationis substi
neāt conuenticula congregari. ostendentes eis q frequens po
tatio seu ebrietas est innumerabilis occasio peccatorum. Si q
autem tertio commonitus hinc salubri statuto acquiescere no
luerit tam ipse q familia eius ab ingressu ecclesie arceantur.

Precipiant sacerdotes omnibus adultas etatem habentib;
instituta ieiunia observare. Ut ieiunium quadragesime. quatu
or temporum. Vigiliarum. Videlicet natalis domini. assumptō
nis beate marie. natiuitatis beati iohannis baptiste. apostolo
rum petri et pauli. beati mathei. beatorum symonis et iude. be
ati andree apostoli. beati laurentii. Vigilia omnium sanctorū.
Et in lectania maiore scilicet in festo beati marci euangeliste.
et in tribus diebus rogationum. Et si qua de preteritis ieiun
iis siue Vigiliis die dominica euenerint indicendum est ieiuni
um die sabbati precedenti. **I**nhibeant sacerdotes sub pena
excommunicationis maxie i ydominica quadragesimam prece
dēte ne quis in prima dominica quadragesime carnes mandu
care presumat nec aliquid aliud nisi ea quibus in quadragesi
ma licite vtuntur catholici et fideles.

De feriis

Pronunciandum est laicis Ut sciant tempora ferianda per
annum. scilicet omnem dominicam a Vespere in Vesper

ram. Feriandi Vero per annum sunt isti dies scilicet dies nata-
lis domini. sancti stephani. sancti iohannis euangeliste. innoce-
tius. sancti siluestri. oct domini epyphanie domini. natiuitatis
beate marie assumptionis conceptionis purificationis annun-
ciationis Visitationis et dies parasceue. sanctus pascha cum duo-
bus diebus sequentibus ad minus. Ascensio domini. inuentio
sancte crucis. dies sanctorum philippi et iacobi. dies sancte pen-
thecostes cum duobus diebus sequentibus. Natiuitas beati io-
hannis baptiste. et decollatio eiusdem. Duodecim apostolorum
et maxime petri et pauli. andree. iacobi. iohannis. iacobi. bartho-
lomaei. mathei. symonis et iude. thome et matthe. transfiguratio
domini. sancti laurentii. et precipue sanctorum geruasii et pro-
thasii. in quorum honore mater ecclesia fundata est. exaltatio
sancte crucis. sancti michaelis archangelii in monte tuba. sancti luce
dedicatio cuiuslibet oratorii omnium sanctorum. Et sanctorum
pontificum. Iuliani. martini. nicholai. sancte marie ma-
gdalenes. Et ille festiuitates quas singuli sacerdotes in suis
parrochiis ab antiquo collaudauerunt cum populo que vicinis
tantum circummorantibus indicende sunt non generaliter om-
nibus. Reliquas vero festiuitates per annum non est cogendus
populus ad feriandum sed monendus ut iuxta morem anti-
quum obseruet. **I**nhibeant presbiteri carnificibus in villis
mediocribus ne carnes lanient seu vendant sic dominica. a
principio missae usque ad finem

De consilio apud sanctum medardum habito
Decreuit sancta synodus ut a septuagesima usque ad
octabas pasche. ab aduentu usque ad octabas epypha-
nie. necnon ieiuniis quattuor temporum. et letaniis maioribus
et in diebus dominicis. et diebus rogationum nisi de concordia
et pacificatione. nullus supra sancta euangelia intrare presu-
mat. Et in his diebus non debent sacerdotes reliquias laicis
exhibere nec vnicuique pugilibus ad iurandum. **C**um se-
cundum canones monachia reprobetur. denegandum

est cymiterium Deceſſentibus in ſuello, et torneamentis quod
et de excommunicatis Volumus obſervari et de quibuſlibet no-
torie mortuis in peccato mortali

Explicit prima pars Incipit ſecunda
In qua tractatur de hiſ que ſequuntur
Et primo.

De deuotione orantium, de canonicis horis, de libris eccle-
ſiaſticis, de ornamentis altaris, de altari et eius mini-
ſterio, de prefationibus, de calice reponendo, de custodia crisma-
tis, ſacri fontis, reliquiariū et eccleſie, de rebus eccleſie non ali-
enandis, de cauſis eccleſie, Ne eccleſia Vel cimiteriū aliqua de-
formitate Vel prophanatione ſordescant.

De deuotione orantium.

Cum cor querat dñs non loquelam, ſiue cantent ſiue le-
gant preſbiteri ſiue psalmos orando proferant in men-
te ſemper habeant q̄ in conſpectu domini aſſiſcentes ſuū et ſe-
bi commiſſorum gerunt negocium, quod coram eo poſtulant,
qui non exaudiet ora loquentiu, ſi cogitationes alias euagē-
tur Vel indigni fuerint poſtulantes

De horis canonicis ex conſiliis generalibus.

Diſtrictē precipitur Vt ſacerdotes diuinū officiū noctur-
num pariterq; diurnū diſtincte et aperte q̄tum deus
ſederit celebrent et deuote/honeſtum etiam eſſet q̄ ſtantes ca-
nonicas horas dicerent maxime in diebus feſtiuis Vt alii vide-
tes laborē et deuotionē glorificarēt deum patres q̄ eſt in celis
Dicāt p̄bri et abbates iungāt monachis ſuis q̄ ſūt i priorati-
bus Vt quotidie dicāt officiū diuinū ſi duo ſūt aut plēs ⁊ ſi ſol⁹
eſt aliquando, monachus officio ſacerdotis intereſſe procuret
et ſi aliſter fecerit dicat preſbiter decano, et decanus cognita

Veritate subtrahat eis portionē quam percipiunt in ecclesia do-
nec per nos Vel officialem nostrum super hoc sit prouisum.

Presbyteri parrochiales a festo sancti remigii vsq; ad pas-
cha de nocte surgant ad matutinas et summo mane missam ce-
lebrent et maxime in ecclesiis in quibus adiacet parrochianoꝝ
maxima multitudo Vt qui circa terrena negotia sūt intenti an-
te laboris ingressum possint missam audire si Voluerit. **Mul-**
lus ante q̃ matutinas canonicas et primam dixerit missam ce-
lebrare presumat. quacunq; necessitate occurrente.

De libris ecclesiasticis

Librum qui dicitur manuale habeāt singuli presbyteri par-
rochiales Vbi continetur ordo seruicii baptismi cathe-
cismi extreme unctionis et huiusmodi et alios libros i quibus
possit competenter diuinum officium tam diurnum q̃ noctur-
num celebrari. **I**tem cum membra capiti se debeant confor-
mare. Votum? et monem? quatin? q̃libet parrochialis sacerdos
sacramentariam et ordinarium habeat cenom̃ Vt in festis et offi-
ciis suis. et in aliis in quibus poterunt Vsu matris ecclesie stu-
deant obseruare. **I**tem iniungimus Vt omnes parrochiales
presbyteri librum habeāt synodalem Vt in eo frequenter et solli-
cite inspiciant et studeant diligenter Vt super officiis suis mo-
re debito exequendis. et in preceptis synodalibus noticiam ha-
beant pleniorē.

De ornamentis altaris.

Lintheamina altaris et Vestimenta sacerdotalia munda
et nitida obseruentur. **M**unus enī absurdum videtur
in sacris huiusmodi sordes negligere. que dedecerēt etiam in p-
phanis. Et cum lauanda fuerint non nisi per presbyterum Vel
dyaconum Vel honestam personam Vel matronam Vel Virgi-
nem sine appositione aliorum pannorum prout decuerit abluā-
tur.

Ex consilio clementis pape

Corporalia vero sepe sacerdotes abluant aut saltē dia-
conus indutus superficio in vase mundo ad hoc specia-

litter deputato. Et omnes ablutiones si fieri potest in piscina reponantur. Vel ad minus prima. cetero vero in baptisterio. Munda semper habeant manutergia secus altare et ad minus tria. Unum ad primam ablutionem. secundum post euangelium. tertium post sacramenti sumptionem. et quartum pendeat in missali. Vel potius in cervicali ad tergendum os et nares sacerdotis et frequentius abluatur. Nullus permittatur deservire altari. Vel epistolam legere nisi in superficie munda et honesto. Vel saltem in capa clausa.

De altari et eius ministerio

Statutum innocentii

Precipiturque in altari in quo tabula mota fuerit. Vel enormiter fracta sacerdos non celebret. Donec reconcilietur altare et iterum consecretur. nec super lapidem portatilem celebretur sine capsula. Ampule servitio vini et aque et ministerio altaris deputate sint munde nitide et integre. Vitree stannee. Vel argenteae. et ad ablutionem manuum vas grandius deputetur. **P**rovideant etiam sacerdotes quod piscinas habeant iuxta altare decentes et mundas ablutionibus cursum liberum exhibentes nec sine coopertorio relinquantur.

De prefationibus Pelagius papa

Invenimus decem prefationes sequentes in sacro catholico tantummodo accipiendas. Unam in pascha que sic incipit. Te quidem omni tempore. Aliam in ascensione scilicet. Qui post resurrectionem. Terciam in penthecoste scilicet. Qui ascendens. Quartam de trinitate scilicet. Qui cum Unigenito. Quintam in festis sancte marie scilicet. Et te in Generatione. Septimam in festis sancte crucis scilicet. Qui salutem humani generis. Septimam de apostolis scilicet. Te domine suppliciter exorare. Octavam in nativitate domini scilicet. Quia per incarnati. Nonam in epiphania domini scilicet. Quia cum Unigenitus. Decimam in quadragesima domini scilicet. Qui corporis

rali ieiunio

De calice reponendo

Calix post missam mundissimo panno inoluatur nec co-
ministri intus tergant calicem. sed alio ad hoc speciali-
ter deputato. qui cum satis decens non fuerit vel vetustate attri-
tus; in sacrario comburatur.

De custodia crismatis. eucharistie olei scti & reliquiarum ex consilio lateranensi.

Statuimus ut per omnes ecclesias. crisma fontes oleum
sanctum et eucharistia sub fidei custodia clauibus ad-
hibitis conseruentur ut non possit ad ea temeraria manus exten-
di. Si vero is ad quem spectat custodia ea incaute reliquerit
tribus mensibus ab officio suspendatur. Et si per eius incuriam
nephandum aliquid inde contigerit grauius puniatur.

Ex consilio lateranensi

In consilio statutum est ut antique reliquie amodo ex-
tra capsam nullatenus exponantur venales. Inuen-
tas autem de nouo. nemo publice venerari presumat nisi prius
auctoritate romani pontificis fuerit approbate. **P**recipitur
sacerdotibus ut diuinis officiis celebratis. et populo regresso ad
propria ecclesias suas firmare studeant diligenter.

De rebus ecclesie non alienandis

Precipitur sacerdotibus ut omnes redditus ecclesie scribant
in missalibus. Et de rebus ecclesie vel presbiterii nichil
alienetur nisi per episcopum. **S**tatuatur etiam quod ornamen-
ta ecclesie nunquam obligentur pignori nisi pro necessitate ecclesie
et cum consilio parochianorum. **P**recipitur etiam presbiteris ut
immobilia de bonis ecclesie acquisita suis tantummodo relin-
quant ecclesiis. de iure enim aliud facere non possunt.

Ex consilio turonensi.

Nullus clericus vel laicus vel religiosa persona recipi-
at decimam de manu laici nisi per episcopum. Prohibetur si-
licet ne aliqua ecclesia domino tertie conuagii faciat vel ali-
quid tale conferre presumat donec episcopi super hoc habeat con-
siliu. et auctoritate eius fiat quod fuerit faciendum.

Eiusdem consilii

Precipitur sacerdotibus ut cum res vel homo ecclesie ab aliquo violenter arrestata vel detenta fuerit moneant detentorem ut reddat vel recedat et sacerdos vel decanus cautionem recipiat non detentor et coram officiali vel episcopo partibus assignet terminum competentem. Si vero recedere vel reddere noluerit. et de detentione constiterit locus in quo res ecclesie detinetur interdicto supponat si locus est detentoris. alioquin compellat detentorem per censuram ecclesiasticam premissis saque monitione.

De causis ecclesiasticis

Nullus abbas vel persona ecclesiastica de personaribus iniuriis vel elemosinis ecclesie factis audeat litigare coram iudice seculari. Nisi de consensu episcopi. **I**tem precipimus causas ecclesiasticas tractari secundum iura ecclesiastica non per modum curie secularis.

Ex consilio turonen

Quia ex emptionibus siue cessionibus actionum que in collusionem ecclesiastice iurisdictionis frequentius fiunt multa solent scandala provenire. **P**rohibemus districtius ne de cetero fiat cessio vel venditio actionum nisi ubi quis teneatur de iure alii cedere actiones et hoc precipimus sepius publicari.

Ne ecclesia vel cimiterium aliqua deformitate et prophanatione sordescant

Firmiter inhibetur ne superlectilia sacerdotis propria vel aliena in ecclesiis admittantur nisi propter hostiles incursiones. aut incendia repentina seu alias urgentes necessitates ad eas oporteat refugium haberi sic tamen ut necessitate cessante ad loca prestina reportantur. **I**tem ymagines vetustate deformate vel linthamina facta. vetustate attrita sacris vasis inutilia comburentur in loco mundo. et pulvis iuxta parietem ecclesie recondatur. quia si aliter fieret possent intuentes inducere in horrorem. **I**tem prohibeant sacerdotes sub pena excommunicationis in cimiterio vel ecclesiis choreas duci. mone

ant etiam ne alibi fiant maxime diebus dominicis et festiuis.
Quia Ut dicit augustinus. Melius est diebus dominicis et fe-
stiuis terras fodere q̃ choreas ducere. Et q̃ graue peccatū est
in sacro loco choreas et balationes ducere perpendi potest ex pe-
nitentia scđm canonicum rigorem talibus iniungenda de quibz
Beda. Si quis balationes ante ecclesias scđz fecerit emen-
datione pollicita tribus annis peniteat. **Beda.** Nullus de no-
uo edificare permittatur in cimiterio, nec domus aliqua si dis-
rupta fuerit per annum durante ruina aliquatenus reparetur

Explicit secunda pars
Incipit tertia

De Vita et honestate presbiterorum cum suis particulis
de institutionibus personarum. de firmariis et capel-
lanis. de questis. de leprosis. de testamentis. de executionibus
mandatorum. de excommunicationis. de eorum absolutione. de of-
ficio decanorum. de potestate presbiterorum.

**De Vita et honestate presbiterorum quo
ad continentiam ex consilio generati.**

Continenter et caste viuere studeant vniuersi presertim
in sacris ordinibus constituti cum voto continentie ta-
cite sint astricti. Matrimonium enim contrahere nequeunt nec
vbi contracto nec cuiq̃ licitum est fornicari. Regulares autem
expresso videlicet voto ad continentiam specialius obligan-
tur. **Caueant** igitur omnes ab omni libidinis vicio. et maxi-
me illo propter quod ita dei venit in filios diffidentie. Ut in co-
spectu dei puro corde et mundo corpore valeant ministrare
Quo circa districtius inhibemus ne ullus clericus in sacris or-
dibus constitutus aliqua occasione teneat in domo sua vel ali-
bi mulierem vel personam aliquam de qua possit mala suspi-
cio suboriri. Unde populus scandalizetur. **Qui vero post ca-**
nonis sententiam inde latam fornicariam vel aliam cum scanda-
lo publice retinere presumpserit; sciat se vinculo excommunica-

tionis innodatum. Et si celebrauerit sic ligatus irregularis effectus est: nec sine dispensatione sedis apostolice potest a ministro celebrare. **¶** Si capellanus vel firmarius super lapsu carnis fuerit de cetero diffamatus adeo ut non possit purgare innocentiam suam legitime: omnia eius mobilia episcopo remanebunt: nec eo uiuente in diocesi remanebit. et persona ecclesie ad arbitrium episcopi punietur. **¶** Ex consilio turonensi.

Prohibetur districte sacerdotibus. ne secum habeant prolem quam in sacro ordine genuerit ut scandalum euitent. **¶** De Vestibus et habitu clericorum. Ex consilio generali.

Clerici beneficiati in sacris ordinibus constituti clausa desuper deferant indumenta. nec nimia breuitate. nec longitudine sint notanda. **¶** Ex consilio metropolitano.

Qui constitutionis huius transgressor extiterit per superiorem puniatur. et vestis apta portata in publico pauperibus erogetur. **¶** Item prohibemus districtius ne presbyteri indumentum scutorum quod dicitur hergant vel aliud laicale indecens indumentum desuper deferre presumant. Et si quis contra hoc facere fuerit inuentus vel detectus indumentum amittet aliterque grauius puniemus eundem.

¶ Ex consilio generali

In sacerdotio constituti vel personatibus capas clausas deferant non manicatas nisi forte ad tempus iussu causa timoris: fibulas omnino non ferant clerici nec cortigias auri vel argenti ornatu habentes. nec anulos nisi quibus competat ex officio dignitatis. Pannis rubris vel viridibus nec non manicis aut sotularibus consuticiis seu rostratis sellis frenis pectoralibus et calcaribus deauratis non stantur.

¶ Ex consilio turonensi

Statuim⁹ ut condonati cuiuslibet dom⁹ religiose signum aliqd in cunctis locis deferant ad arbitrium episcopi et religionis congruentia indumenta. ut per hoc ab aliis distinguantur. et sicut religiosi ab ecclesia defendantur. et ad hoc per suos prebites compellantur.

¶ Ex consilio turonensi.

Districte precipitur ne pbr̃i Vel clerici neq; religiosi cus-
tellū portent cū cuspide nisi iusti causa timoris.

De sobrietate clericorū ex cōsilio generali.

Atrapula et ebrietate oēs clerici abstineāt diligēt. Vñ
Vinū sibi tempēt et se Vīno. nec ad bibendū quēpiā in-
nitent cū ebrietas inducat et mētis in exiliū et libidinis. puor-
cet incētiū Si q̃s autē sup his se culpabilē exhibuerit nisi cū
monit⁹ a superiore se correperit et satisfecerit cōpetenter ab offi-
cio et bñficio suspēdat. **U**te cū in cōmuniis frēptibus et sup-
fluis q̃ simul faciūt pbr̃i scādālizētur laici. Volum⁹. cōsulim⁹
et precipimus q̃ a talib⁹ se tēperēt sacerdotes. et si aliquē Vel
aliquos Voluerit inuitare amīcabilit̃ eū Vel eos sine strepitu
et sine scādalo ferculis nō supfluis studeāt. pcurare. et super-
flue expēdenda pauperibus erogare

Ne clerici secularib⁹ negociis se imisceāt. ex cōsilio gñali

Clerici cōmercia Vel officia secularia nō exerceāt maxie
ihonestā. mimis. histrionib⁹. et ioculatorib⁹ nō intēdāt
et tabernas prorsus euitēt nisi forte causa necessitatē in itinere
ostituti. ad alcas et taxillos nō ludāt. nec ea in domibus suis
habeāt nec hui⁹ ludis intersint. tonsurā et coronā habeāt con-
gruentē et se in officiis ecclesiasticis et aliis bonis studiis ex-
erceāt diligenter

Statutū synodale

Clerici beneficiari seu in sacris ordinib⁹ cōstituti nō sint
aduocati pro precio seu in fraude precii in curia laicali
nec loco laicorū curiā teneāt. nec eorū balis illicitis pficiātur
Vel baillius associantur. Nusq; etiā cōtra parrochianum ad-
uocatus existat pbr̃ Vel psona. Nec Vllā artem chirurgie sub
Diaconus. dyaconus Vel sacerdos exerceat que adustionē Vel
incisionem inducit. Nec quisq; purgationi aque feruentis Vel
frigide seu ferri cādēntis ritum cuiuslibet benedictionis aut
consecrationis impendat.

Ex consilio generali

Nullus cleric⁹ sententiā sanguis dictet aut scribat aut
proferat nec Vindictam sanguinis exerceat aut Vbi

exercebitur inter sit nec quisq̃ clericus litteras scribat aut di-
ctet pro vindicta sanguinis destinandas. **¶** Ex eodem. Mo-
neant parrochianos suos presbyteri diligenter ut pueros suos
tam mares q̃ feminas ad ecclesiam mittant. Vbi presbyteri p̃
se ipsos vel capellanos aut clericos suos doceant. **¶** Vter no-
stet Ave maria. Credo in deum si fieri potest. **¶** Studeant
iterum sacerdotes ut qui filios habent clericos eos instrui fa-
ciant diligenter. et scholas attentius frequentare. quia illitterati
non sunt ad beneficia ecclesiastica admittendi.

De institutionibus personarum.

Cum electio vel presentatio ptineat ad primum ad pres-
latum Vero collatio non conferat ecclesiam alicui pa-
tronus. sed presentandum eligat et presentet. Et bonum esset
q̃ sub hac forma vel simili. **¶** Cum ad talem ecclesiam libe-
ram et vacantem. in qua ius patronatus habemus talem clericum
cum latorem presentium eligimus: Vobis eum presentamus
ad eam. Electum ad ecclesiam vel capellam presentet patro-
nus loci archidiacono. Deinde archidiaconus episcopo. coram
quo si fuerit admittendus: tria iurare tenetur. que ut memori-
ter teneantur. hic inseruntur ad plenum. Primum tale est Ego
.N. ad talem ecclesiam electus et presentatus. iuro me nichil
dedisse vel promississe pro ista ecclesia habenda. per me vel per
alium datum esse vel promissum me sciente. Et si ad noticiam
meam deuenierit aliquid datum esse vel promissum: propter
hoc statim ecclesiam resignabo sic deus me adiuuet et hec san-
cta. Et tunc dicitur ei. Recipio te ad talem ecclesiam. In no-
mine patris et filii et spiritus sancti amen.

¶ Sequitur secundum. Ego. N. Iuro tibi pater Venerande
N. Dei gratia Lenonnanensis episcopo tuisq; ministris et suc-
cessoribus canonice instituendis fideliter obedientiam in omnibus
que michi legitime superitis iniungenda. sic deus me adiuuet
Tercium est. Ego. N. iuro q̃ bona et iura ecclesiastica talis
ecclesie q̃ diu eam tenuero pro posse meo defendam et seruabo.

Et si qua sunt illicite alienata pro posse meo de bonorum con
silio renocabo. sic deus me adiuuet et hec sancta. Tunc ei di
citur. Ego curam animarum talis ecclesie tibi committo. Et in
die iudicii pro me et pro te quod tunc ad tuum pertinet officium ra
tionem reddere tenearis. iterum ei dicitur. In virtute obedi
entie quam iurasti michi tibi precipio quod in ecclesia residentiā fa
cias personalem continue. et si non es presbiter ad ordines ve
nies successive nisi tecum aliter per episcopum fuerit ordina
tum.

Ex consilio turonensi.

Nullus clericus patrono faciat iuramentum antequam sit
episcopo presentatus. presentato autem dum receptus
fuerit districtius iniungatur. quod ad patronum redeat et debitum
faciat iuramentum. quod tale est. Iuro ad sancta dei euangelia quod
presentationem de me factam ad ecclesiam talem. a te abbate
et non ab alio adoptabo. et si quas portiones habes vel habe
re consueuisti in dicta ecclesia nichil per me tibi de eis deperi
bit fraudulenter. nec per alium me consentiente. sic deus me ad
iuuet et hec sancta. **S**ed ne resignationes fiant in manibus
abbatum. vel quorumlibet patronorum. sed in manu episcopi
tantum districtius inhibetur. **C**um quis autem in minori
bus ordinibus constitutus ad parrochiam ecclesiam presen
tatus fuerit. eius institutio seu in possessionem missio differa
tur donec fuerit in subdiaconum ordinatus. ac ecclesiam cu
stodiat archidiaconus sicut ante. Et dum promotus fuerit in
subdiaconum se instituendum et consueta sacramenta factur
um episcopo representet.

De firmariis et capellanis

Statutum episcopi synodale

Statuimus ut firmarii seu capellani quibus eccle
sie committuntur obedientiam iuramento promit
tant quod diu ecclesiam reperiunt obseruandam: quod nisi fecerint
penitus expellantur. **Q**uia nonnulli parrochiales ecclesi
as, assecuti preter consensum episcopi vel archidiaconi a fir
mariis

maris Vel Vicariis eorum adeo magnas exigunt portiones
q̄ idem Vicarii Vel firmarii non possunt de residuo sustenta-
ti. Statuimus q̄ de cetero in tradendis ecclesiis ad firmam &
pensionibus imponendis episcopi Vel archidiaconi requiratur
assensus. factaq; inquisitione per archidiaconum Vel bonos
aliquos loco eius de reddituum ecclesie quantitate. Vocataq;
persona fiat firme taxatio Vt de residuo Vicarius Vel firma-
rius ad sui suorumq; sustentationem quindecim libras turo-
nensiū habeat preter firmam. **¶** Si autem talis erit parro-
chia q̄ propter sui diffusionem aut plebis multitudinem duo-
rum egeat officio sacerdotum ad eorum sustentationem. p̄ii.
libras turoñ et dimidia; dimittere teneatur. Et si plures epe-
gerit iuxta episcopi dispositionem eorum sustentationi con-
grue consulatur. Et hec saluis constitutionibus de firmis Ve-
teribus non augendis a nostris predecessoribus promulgatis
nisi quātum probari poterit redditus excreuisse dupinus sta-
tuendum. **¶** Item firmiter inhibemus ne firmariis commut-
tantur ecclesie quarum redditus et proventus tam episcopi epi-
sunt Vt earum augmentatio exigatur. hec idem dicimus de
illis ecclesiis quarum fructus et proventus. p̄v. libras turoñ
non excedunt in quibus volumus proprias personas deserui-
re. Vel omnes fructus relinquere seruienti. **¶** Nullus curam
animarum habens. Vel non sacerdos ad firmam recipiat eccle-
siam nec sacerdos etiam nisi de licentia episcopi Vel archidia-
coni. dum tamen archidiaconus sollicitudinem super hoc ad-
hibeat cōpetentem Vt de ordinatione ipsius legitime constet ei
Quod de quolibet ignoto volumus similiter obseruari anteq̄
q̄ in dyocesi cenon̄ officium presbiterii exequatur.

De questis ex consilio generali

Nullus recipiatur ad elemosinas querēdas sine l̄ris dñi
ep̄i nisi proclianus eccleie Vel de Vicinia fuerit natus.

Ex eodem consilio.

Nullus recipiatur ad predicandum nisi fuerit autenti-
ca persona. Vel ad hoc ab episcopo destinata. **Questio**

res quoque ecclesiarum tantum ea dicant populo que in litteris
domini pape vel episcopi continentur. Sacerdos tamen loci po-
pulum sibi commissum diligenter inducat ad elemosinas ero-
gandas pietatis intuitu non animo extorquendi. **Inhibemus**
autem decanis ne cartulos questarum mittant presbiteris, ni-
si sub forma quam sigillo nostro viderit sigillatam, nullo ad-
dito vel mutato, nec eos presbiteri recipiant nisi sigillo nostro
vel decani fuerint sigillati. Questam fratrum cartusien-
sium faciant presbiteri annuatim secunda dominica quadragesime
et dominica altera. Questam mulierum penitentium cenoman-
et nobis sigillatas transmittant die cene eorum certa subscripta

De leprosis.

Ut leprosis auferatur occasio euagandi et scandalum de eo-
rum frequentia inter sanos, eis inhibeant sacerdotes ne
leprosos extraneos ultra unam noctem suscipiant ad hospitium
ne villas intrant, castella vel ciuitates ne in taberna vel coram
taberna sedeant ad bibendum in villis. Quod si contra fecerit, et qui eis
iniuriatus fuerit in premissis nullam inde iusticiam reportabit.

Sacerdotes populum moneant diligenter ut leprosis suis prouideant
secundum consuetudinem cenomanensium. Et si necesse fuerit eos compelli po-
stulent per decanum. Inhibetur publice sub pena excommuni-
cationis et districte ne leprosis in ciuitate vel oppido aliquid
erogetur.

De testamentis.

Precipitur sacerdotibus ut testamentum suum quod de
mobilibus licet ei facere, rationabile tamen nunquam fa-
ciant per manum laicalem. Et ipsi frequenter prohibeant laicis,
ne testamenta sua faciant sine presentia sacerdotis. Utensilia
que prius inuenerint presbiteri in ecclesia vel capella reliquant
tanquam ecclesie propria successor, et si nulla vel pauca inue-
rint de his que per eos undecumque per eos fuerint acquisita re-
linquere teneantur ad sufficientiam ipsi ecclesie tam de minimis
quam de magnis. **Inhibeant** sacerdotes infirmis et publice in
ecclesia ne quis plusquam tres gagiaros constituat alioquin nichil capi-
et in eius testamento cui neglexerit inhibere. Statuimus ut ista decem

Die a die obitus testatoris ad nos Vel officialē Vel decanū
loci. gagiarii et alii ad quos hec pertinent accedant. secum tes
tamentum si fuerit scriptum delaturi. et si scriptum non fue
rit. per eorum sacramentum quod testator deposuerit probatu
ri: Ut tunc prefati testatoris Voluntas in formā publicā re
digatur. hoc autem de his intelligimus qui summam centum
solidorum cenorū excedunt. **I**ncipiant gagiarii defuncti ex
equi Voluntatem infra mensem et pro posse suo continue exe
quantur. Et si circa hoc extiterint negligentes decanis iun
gimus Ut diligenter et fideliter exequantur. **I**tem quia qui
dam presbyteri cum amicis defunctorum paciscuntur Ut quar
tam Vel quintam partem bonorum defuncti habeant eis resi
duum relinquentes nec curantes in aliquo exequi Voluntate
testatoris firmiter iungimus et districte Ut ad exequenda
defunctorum rationabilia testamenta caritative procedāt bez
neficiū sibi debitum tanto moderamine petentes Ut ex im
moderatione seu cupiditate nullum scandalum oriatur.

De executionibus citationum.

Super citationibus coram ordinariis iudicibus faciēdis
credant presbyteri et decani his qui fidem dederint de
mandato. et iudicem de citatione certificare procurent. **D**e
excommunicationibus Vel absolutionibus nunq̃ sine litteris
credant. Sentētiās audaciter ferant: latus districte obseruēt
Ne timore peccant alicui Vel amore gratis anteq̃ certificēt exe
quantur que in suis parrochiis infra quartam leuge fuerint
exequenda. Et qui rescribere non poterunt. saltem sigilla sua
litteris mandatoriis apponant. **Q**uia nonnulli litteris apo
stolicis abutuntur. Volentes eorū fraudibus obuiare: statui
mus Ut qui mandatum alicuius delegati receperit de citando
nō faciat quod mandatur nisi in mādato contineātur expres
se nomina locorum iudicum dyocesum et personarum. et nisi
autenticum ostendatur. Vel eius transcriptum sub sigillis au
tenticiis et notis sigillatum et si actor Vel locus in citatorio

comprehensi. ignoti fuerint citatori nec de ipsis certificari pos
sit inquisitione diligenti adhibita citate supersedeat. donec nos
biscum vel officiali vel decano habuerit consiliū. Ad quod ha
bendum precipimus q̄ festinet et ne interim exequi compellat
tur sedem appellet apostolicam. Sciens q̄ si propter huiusmo
di incertitudinem per citantis incuriam citatos contigerit da
num aliquod sustinere. eximationem damni prout iustum
fuerit eis restitui faciemus. **¶** Statuimus etiam ut iudices
in nostra diocesi delegati a sede apostolica non aliter in causis
procedant citando. vel aliud faciendo. nisi autentico prius ex
hibito et inspecto ab ipso actore. si presens fuerit coram ipsis iu
rante vel coram eorum allocato q̄ rescriptum de mandato ip
sius extitit impetratum. et q̄ actionem quam prosequi inten
dit. habet et credit et tunc credebatur habere contra eum quē ad
iudicium postulat euocari. nec eum deparabit alias corā aliis iu
dicibus ista lite pendente. et si eque commode ius suū prosequi
valeat coram ipsis honestis tamē personis et grauibz de qui
bus nulla potest suspicio suboriri. remitti poterit huiusmodi iu
ramentum. **¶** Quia quibusdam a sede apostolica concessū est
aliquid ad iusticiā et pietatem. in iniusticiam conuertentes per
litteras apostolicas parrochianos suos. vel alios coram remo
tis iudicibus in causam maliciose trahendo depare presumūt
ut quod de iure non possunt. per fatigationes et expensas va
leant extorquere sub graui pena iniungimus q̄ tam presbiteri
q̄ clerici ab huiusmodi molestationibus et maliciosis deparatio
nibus desistant. scituri pro certo q̄ si contra hoc fecerint. mali
ciam eorum prout iustum fuerit pugnemus

**De excommunicatis et eo
rum absolutione:**

Presbiteri excommunicatos a nobis vel officiali nostro
singulis diebus dominicis denuncient. et ab omnibus
precipiant artius vitari exponentes populo periculum de par
ticipatione cum excommunicatis. Communicantes cum eis

post denunciationem diligenter inquirant et eis de quibus cō/
fiterit q̄ communicauerit. ingressum ecclesie interdiciant ro-
tulum etiam habeant in quo excommunicatorum nomina sue
parochie conscribantur. **E**t si ex diuersis causis aliquis sit
excommunicatus hoc totum scribatur et in denunciatione di-
catur. **Q**uicunq; iam latam excommunicationis sententi-
am impetrauerit: publicari infra decem dies procuret eandem
et in signum facte publicationis hāc sigillari et si diutius
suppressa fuerit non profit postea impetranti. sed eo inuito ab-
soluatur quandocunq; petierit sic ligatus. **S**i quis vero per
quadraginta dies excommunicationem sustinuerit renunci-
et presbiter excommunicatori si sit de nostra diocesi. Vt per
iusticiam secularem ad gremium sancte matris ecclesie redi-
re compellatur. etiam si eo non absoluto compositum fuerit
inter partes. **I**tem constitutum est Vt postq̄ aliquis exco-
municatus in sua malicia per viginti dies et amplius perse-
uerauerit ex tunc presbiter eius interdiciat familiam. et eis di-
uina deneget. donec de excommunicati absolutione liqueat ma-
nifeste. **E**t qui excommunicati sunt a canone vel consilio
vel episcopo ipso facto qui ignorant et a pluribus ignorantur
in casibus in quibus ignorare non debent: eos prima dominica
cuiuslibet mensis precipimus in ecclesia publicari. **E**xcom-
municati sunt a canone qui in clericos vel quoscunq; religio-
sos manus iniiciunt violentas. qui incendunt ecclesiam vel
cimiterium. qui litteras domini pape falsant. vel ad hoc admi-
niculum prestant. vel falsas scienter penes se ultra quindeci
dies reseruant. vel qui falsis vtuntur. etiam ignoranter si cras-
sa sit eorū ignorātia vel supina. q̄ Vt predictū est canonis sen-
tentiam incurrunt. et talium absolutio sedi apostolice reser-
uatur. hoc excepto q̄ de leui manuum iniectione. potest episco-
pus absolvere. etiam incendiarios anteq̄ fuerit per ecclesiaz pu-
blicati. **I**tem excommunicati sunt a consilio prouinciali
omnes illi qui litteras suas aliis tradunt. Vt per eas alii fa-

S. Genovefa Paris.

tigentur/qui eas recipiunt: qui Depant homines per litteras
Varias Vel diuersas apostolicas contra quos nichil hñt que /
stionis. qui litteras ad futuras trahunt controuersias: qui su
per Vno negotio aliquem Depant per litteras Varias Vel di
uersas. et qui de pluribus actionibus personalib⁹ que sub Vno
iudice possent terminari commodius Depant aduersarium co
tam diuersis iudiciis. Qui citari faciunt aduersarium ma
liciose ad diuersa loca. Qui citari faciunt ad Villam que com
mune nomen habet cum alijs Villis et dum aduersarius non
comparuerit excommunicatur. et propter istam sententiã quã
incurrunt ipso facto. carere debent talibus litteris. et in expen
sis nimis propter hoc habitis condemnari. **I**tem excommu
nicati sunt auctoritate prouincialis consilii omnes illi qui par
rochianos nros ius suũ in foro ecclesiastico psequētes Vel profes
qui intendentes facto Vel Verbo impediunt quominus id si
bere faciant: qui minas Vel terrores seu Depationes eis Vel e
orum amicis inferunt Vel inferri faciunt. qui bona sua Vel a
micorum suorum sarsunt Vel capiunt Vel aliquid in fraudem
predictorum attentant: et illi ad quorum instantiam talia fue
runt attentata. et isti per episcopum sunt absoluenti.

Item excommunicati sunt per episcopum in synodo
qui iura minuunt episcopalia Vel libertates infringunt eccle
sie Vel ad hoc auxilium Vel consilium prebent.

Item publici Usurarii. et sortilegia de sacramentis ecc
lesie facientes.

Item qui maliciose procurauēnt abortiuum. qui ad coniu
gendum falsa Vel disiungenduz bona matrimonia Vel ad ex
heredandum aliquem scienter deponūt testimonium falsitatis

Iforbanniti qui personis ecclesiasticis mandant diffidatio
nes. receptatores eorum. et qui eis auxiliũ Vel cõsiliũ p̄bent
Qui in sacris ordinib⁹ ostituti. & bñficiati in ciuitate & dyoces

B. S. S.

cenon̄ ludunt cum decimis causa lucri. Qui procuracionem acci-
piunt nisi causa Visitationis ad locum accedant et hi per epis-
copum possunt absolui.

De absolutione.

De uote et cum grauitate est absolutio impendenda a de-
canis quibus hoc frequenter demandatur. Et caueant in-
primis q̄ plegios accipiant competentes de emenda: et eorum
nomina penes se scripta retineant prouidentes ne propter defe-
ctum plegiorum vel impotentiam de suo supplere cogantur. et
hoc idem attendant presbiteri si sibi fuerit alicuius absolu-
tio demandata. **S**epe contingit ut excommunicationis litte-
ra post obtentum absolutionis beneficium. remanente apud
eum qui impetrauit eandem. fraudulenter obiciatur iterum ex-
communicationis iam sublata. et tanq̄ excommunicatus euita-
tur et repellitur absolutus. **C**ontingit etiam in multorum
perniciem ut penes creditorem post absolutionem instrumen-
to debiti remanente. **A**lium petitur iam solutum quando q̄
scienter ab eo cui numeratum extitit. et quandoq̄ per igno-
rantiam ab herede. his perfidie occasionibus occurrentes statu-
imus ut in solutionibus faciendis. et absolutionibus impendē-
dis tā excommunicationū q̄ aggrauationū lre deferant. nec aliter ab-
soluendus vel debitor satisfacere compellatur nisi actor vel
creditor soluentē vel absolutū instrumento muniat cōpetenti.

Ex consilio turonen̄

Qum aliquis excommunicatus pro defectibus ab ecclesia ē
absoluendus super hoc pars aduersa certificetur. et tunc
receptis plegiis de emenda et prestito iuramento q̄ iuri parebit
de causa illa propter quam fuit excommunicatus solenniter ab-
soluatur verberando cum psalmo penitentiali scilicet miserere
mei deus. etc. **I**n fine lxxi. et lxxii. Pater noster. Et ne nos.
Saluum fac. s. t. Domine exaudi. Dñs vobiscum. **O**ro.

Presta quesumus domine huic famulo tuo. M. dignum
penitentie fructum. ut ecclesie tue sancte / a cuius in-
tegritate deuiarat peccando: admissorum reddatur innoxius

Beniam consequendo. Per Dominum nostrum iesum cristum
Et ego auctoritate dei patris omnipotentis. et beate marie &
beatorum apostolorum. petri et pauli. et omnium sanctorum et
domini episcopi. Vel officialis Vel Decani. te absoluo ab ista exco-
municatione de qua tu satisfecisti. In nomine patris et filii &
spiritus sancti amen. **S**ciendum est quod excommunicatus eti-
am a domino papa a quolibet alio sacerdote absolui potest in
articulo mortis satisfactione premissa Vel soluto prius iudica-
to: si pro re iudicata fuerit excommunicatione innodatus. Si ta-
men de hoc non habeat facultatem recepto ab eo iuramento quod
quicquid habebit oportunitatem excommunicatoris sui presen-
tiam adhibet mandato ipsius pariturus. Si autem infirmus of-
fensam emendare non poterit. Vel soluere iudicatum: inducen-
dus est heres ut hoc faciat. et per iudicem non per penitentia-
rium compellendus

De officio decani

Statuimus ut Decani quolibet sibi subiectam ecclesiam
visitent annuatim personaliter et prioratus. Et si pro-
curaciones obmittere voluerint. nullatenus visitationes ob-
mittant. et dum visitant: officium testium synodaliū expe-
centes inquirent summarie. de notoriis criminibus et scandas-
lis eiusdem loci tam clericorum quam laicorum et quod per se cor-
rigere non poterunt episcopo referant infra mensem. ut secundum
eorum relationem ad plenam inquisitionem descendat episcopus
et corrigat ut viderit expedire. **I**nquirent etiam utrum ec-
clesiis Vel prioratibus fuerit imposite nove pensiones ab ab-
bate Vel aliquo alio absque consensu episcopi et quod inuenit
episcopo renunciaret fideliter absque mora. Et hanc inquisitionem
extendi volumus ad subiectos et exemptos de quorum priui-
legiis fuerit dubitatum. et si ea ostendere noluerint. sicut de-
bent: pro exemptis nullatenus habeantur. nec inquisitionibus
supradictis nec aliter in iudiciis. **A**d officium decanorum per-
tinere censemur ut dominos seculares qui dominicis diebus
et festiuis. et maxime in festis beate marie nundinas statuunt.

congregari moneant et compellant si necesse fuerit monitione premissa Ut eas ad dies alios statuunt et studeant assignare. Cum in diebus predictis non possint sustineri sine periculo animarum

Universis decanis precipimus in Virtute obedientie strictius iniungentes quatinus eorum quislibet presbiteros sibi subiectos quater in anno ad suam euocent presentiam Vbi et quando viderint expedire et ibi singuli presbiteri libros suos sinodales perfectos et correctos afferant: et in eorum congregatione legat unusquisque aliquam libri particulam quam ei decanus duxerit iniungendam. Ita Ut in quatuor Vocationibus supradictis totus liber legi valeat et exponi eos autem qui ad Vocationem Decani cum libro non veniunt sinodali remittat decanus episcopo suspensos ab officio nisi fuerint legitime excusati **S**ciant decani presbiteros parrochiales interdicere posse et arcere ab ingressu ecclesie tabernarios et familiam recipientes in tabernis conuenticula potatorum de eadem parrochia et eos qui publice tenent concubinas et condonatos religiosorum Vel domus dei qui signum condonationis deferre recusant. et communicantes cum excommunicatis et familiam excommunicati postquam per .xx. dies in sententia fuerit obstinatus. Mone re etiam possunt et excommunicare in casu recedentie cum res Vel homo ecclesie detinetur prout hec omnia colligi possunt ex predictis in locis de ista materia facientibus mentionem

Permittimus etiam Ut interdicere possint ingressum ecclesie et ecclesiastica denegare per consequens sacramenta post octabas pasche omnibus illis qui soluendo fuerint et denarium beatissimi iuliani non reddiderint Vel alios parrochiales denarios. ne pro quatuor Vel quinque denariis litigando incurrant ipsi graue dispendium. Vnde si quis presbiter aliquam talem sen

tentiam rite tulerit eam non reuocet Decanus neq; superior sed etiam faciant eam vsq; ad satisfactionem condignam firmiter obseruari.

Noua institutio.

Tomana ecclesia et infra. Nec appellationis articulo pretermisso nec alias etiam cum minime appellatum extitit. turoneſi archiepiscopus vel eius officialis de causis clericorum tanq; iudices: licet in ipsos idem clerici de facto consentiant absq; diocesanorum suorum voluntate cognoscant. Neq; suffraganeorum turoneſi ecclesie subditos ipsorum delegatione suscipere. vel sententias vel precepta epeſq; aut in causis p appellationem deuolutis ad eos testimonium nisi aliud in his tribus de consuetudine obtineat perhibere compellant. **N**ec etiam suffraganeoru ipsorum officiales aut archidiaconos presbiteros archipresbiteros aliosq; inferiores prelatos suffraganeis eisdem subiectos (dum modo aliud eis contraria consuetudo non tribuat) nec subditos suffraganeorum ipsorum super salariis aduocatorum in causis que in turoneſi ventitantur curia cogant querelantibus in sua presentia respondere. **C**ontrauentes vero aliarum diocesum. super contractibus initis in dyocesi turonensis ab eisdem nisi inueniantur ibidem trahere coram se non debent inuitos licet in possessionem bonorum que ibi habent etiam cum alibi copiam sui faciunt si eorum auctoritate citati comparere contemnant possint missionem facere contra eos. vel si forte maliciose se ipsos occultent ne citatio perueniat ad eosq; decernere faciendam in possessionem bonorum. que in alia etiam diocesi obtinere noscuntur. **S**ed tunc loci diocesanus ad denunciationem ipsorum faciet.

huiusmodi missionem. nec clericos suos mittant ad suffraganeorum dioec. pro iniendis. Vel recognoscendis contractibus eorum tam ipsis nec eorundem suffraganeorum subditos compellant coram se occasione huiusmodi stare iuri nec potest archiepiscopus ipse in suorum suffraganeorum officiales et subditos pro eo qd vocati ab eo nolunt querelantibus in sua respondere presentia ecclesiasticam exercere censuram

**Explicit liber synodalis
diocesis Lenomanensis**

**Sequuntur rubricę huius
libri synodalis. Et primo de
prima parte**

De trinitate.
De incarnatione Domini nři.
De baptismo
De confirmatione
De penitentia
De confessione et penitentia
laicorum
De vicio gula
De pctō luxurie
De adulterio
De defloratione Virginum
De sanctimonialibus
De incestu spiritali
De incestu naturali
Ex romano penitentiali.
De pollutione nocturna
De pctō molliciei
Quomodo monendi sunt pe-
nitentes cōtra peccatū carnis
De cupiditate et quomodo et
quibus facienda est restitutio
De eo qui alieno danino con-
sensit.
Quomodo familia Usurarij
possit vti de male acquisitis
De ira
De inuidia
De superbia.

De accidia et negligentia
De penitentia q̄ sit portabi-
lis et discreta
De compensatione penitenti-
arum
De confessione et penitentia
infirmorum
Qui mittendi sunt ad episco-
pum.
De sacramento altaris
De semel in die celebrare suf-
ficiat
De his que circa sacramentū
altaris sunt attendenda
De particulis circa altare.
De communione pasche
De communione infirmorum
De sacramento coniugij
Quomodo fiant sponsalia
De bannis que impediūt ma-
trimonium.
De concubinariis.
De extrema unctione
De ordinibus.
Ne venalia prostituantur ec-
clesie sacramenta
De septem capitalibus vitiis
De operibus misericordie.
De fugienda prava iurandi
consuetudine
De sobrietate et ieiuniis lai-
corum
De feriis

Di

Sequuntur rubrice secundae partis. Et primo.

De deuotione orantium.
De canonicis horis
De libris ecclesiasticis.
De ornamentis altaris
De altari et eius ministerio.
De prefationibus
De calice reponendo
De custodia crismatis. eu-
charistie olei sancti et reliqui-
arum
De rebus ecclesie non alienan-
dis
De causis ecclesiasticis
Ne ecclesia vel cimiterium ali-
qua deformitate et prophana-
tione sordescant.

Sequuntur rubrice tertiae partis

De vita et honestate presbi-
terorum
De Vestibus et habitu cleri-
corum
De sobrietate clericorum.
Ne clerici secularibus negoci-
is se immisceant
Statutum synodale

De institutionibus personarum.

De firmariis et capellanis

De questis

De leprosis

De testamentis.

De executionibus

De excommunicatis et eorum
absolutione

De absolutione

De officio decanorum

Noua constitutio

Finis tabule.

C Il sont contenuz les establissemens des consiles faitz
a chasteaugontier. lan de grace mil trois cent trente
et six ou mois de decembre de nostre pere l'arceuesque
de tours & de tous les euesques de la prouince/pour lestat de
nostre mere sainte esglise garder & defendre de ses psecuteurs
dont la premiere constitution est telle. que tous ceulx et celles
qui empeschent la iurisdiction de sainte esglise en la acque/
rant a eulz ou en la diminuât/ et font crier a ban par eulz ou
par aultres. en secret ou en appert/ que nul lay ne face conue/
nit aultres deuant iuge de sainte esglise sont excommuniez par
ces concillez apres le temps d'ung mois de la premiere publi/
cation desdictz conciles.

Item tous ceulx quiconques ilz soyent et de quelque puis/
sance qui prennent ou arrestent sur mer ou sur terre en allant
a marche ou foire ou autrement les biens des clers ou des pre/
stres ou des personnes de sainte esglise quelsquelles soyent
pour auoir deulz coustumes. peages. pauages. passaiges tre/
pas ou aultres trehuz. sont excommuniez comme deuant est dit
si lesdictz biens sont pour l'usur desdictes personnes ecclesiasti/
ques non obstant que les coustumes des princes ou des barons/
ou d'aultres quelconques soient en la dicte prouince les quel/
les sont abusives et corruptelles

Item tous ceulz et celles qui cedent leurs actions. et qui
les prennent pour faire conuenir les gens en lointaines parti/
es non deument et par fraude sont excommuniez tous ensen/
ble et chacun par soy comme deuant est dit.

Item tous ceulz et celles qui mettent la main en euesque
ou en abbe ou qui met le feu en leurs maisons. se il est clerc il
est priue de tout benefice de sainte esglise tenu ou a tenir/sans
esperance de restitution ou temps aduenir. **E**t sil est lay
et il fait les choses dessusdictes ses hoirs seront priuez de
tous benefices. Et de la couronne et de tout ordre

Dii

De sainte esglise iusques a la tierce lignee. et seront excom-
muniés lesditz malfaiteurs comme dessus est dit.

Item les barons et cheualiers. les baillifz. les iusticiers
seculiers de quelque estat quilz soient qui prennent ou font pre-
dre. les biens des prieurez ou aultre biens de sainte esglise nō
deuement pour leurs debvoirs ou pour aultre cause/et ceulx
qui prennent les biens des clers et prestres. la ou ilz les ont
mis en garde. combien que les gens laiz en eussent la posses-
sion. si a locasion des deuant dictes personnes desglise et ou pre-
iudice deulx les hommes qui tenoient les deuantdictz biens
sont pertubez les prenans et perturbans sont excommuniés cō-
me dessus est dit.

Item toutes personnes seculieres. barons ou cheualiers
baillifz senechaux. et tous aultres de quelque estat quilz so-
ient qui prennent ou detiennent en prison personnes ecclesiastiques
ou leurs biens: sil est baillif senechal ou lieutenāt: il doit estre
admonnesté par trois fois de restablir lesdictes personnes et
leurs biens. dedens huit iours a compter du temps que lon
luy requerra lesdictz enchartres et leurs biens. Et silz ne re-
stablissent: la admonicion faicte ilz sont excommuniez. et se-
ra l'amende a lesglise et aux prisonniers. telle comme le cas se
offrera. se ainsi est quilz ne soient renduz dedens les huit iours
apres ladmonicion faicte. Et se lesditz baillifz ou iusticiers.
se absentēt tant q lon ne les puisse trouuer sans difficulte af-
fin quilz ne soient admonnestez a leurs personnes: lon les ad-
monnestera dedens les esglises cathedrales a ban et es chaste-
aulx et lieux ou les forfaitz auront este faictz. de par les iu-
ges ordinaires: quilz restablissent/ou si non: la cite les lieux
et les chasteaulx seront interditz sans plus en faire dedens
huit iours apres ladmonicion iusques atant que la restituc-
ion soit plainement faicte desdictes choses. Et nen seront ia-
mais absoubz iusques a ce quilz ayent amende a sainte esgli-
se a sa Boulente

Item tous ceulx et celles qui font noise en lesglise ou en

cimitiere estably pour oroysons. et ceulx qui esdictz lieux fra-
pent ou boutēt ou heurtent. parquoy aucun peril Viegne des
quoy le diuin service soit trouble. sont excommuniez comme
dit est

Item tous ceulx et celles qui font en cele ou en appert cō-
spiracions contre les curez des esglises. pour oster leurs droi-
tures. ou leurs oblations. ou pour oster la deuotion d'aucu-
nes bonnes gens pour attribuer a aultres les droitz desdictz
curez sont excommuniez iusques a ce quilz en soient Venuz a
amendement rendu et restitue aux dictz curez & amende a sain-
cte esglise

Item tous ceulx & celles qui ostent la deuotion des bōnes
gens en les induisant et esmouuant a estre enterrez ailleurs
que es esglises et cimitieres la ou ilz doiuent estre enterrez de
raison pour estre participans en leurs biens faitz en preiudice
de leurs curez sont excommuniez sans nulle admonicion.

Item il est estably que en ces saintz consiles que nul ne
se puisse excuser par ignorance que ces saintz consiles perpe-
tueulz. ne soient publiez chascun an six fois par les curez ou
par aultres. C'est assauoir le premier dimanche de l'aduent. le di-
manche apres l'epiphanie. Le premier dimanche de la quarantai-
ne. Le dimanche de la passion. Le dimanche apres le penthecou-
ste. et le dimanche de la myaoust

Finis

Handwritten text in French, likely a description or inventory of the sketches.

Handwritten text in French, likely a description or inventory of the sketches.

